

Poština plačana v gotovini

VESTNIK

SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO LRS

Št. 3

LETNIK I. 1962

VABILO K SODELOVANJU

Uredništvo bo prav rado objavljalo strokovne in druge prispevke s področja izkušenj, metod in vsebine socialnega dela.

Objavljeni prispevki se bodo primerno honorirali. Prispevke pošljite uredništvu na naslov:

Arka Polak, Ljubljana, Župar.čičeva ul. 3

V S E B I N A :

O problemih nastanitve in oskrbe starih ljudi	1
Zaposlitvena terapija v geriatrici	20
38. seja Sveta za socialno varstvo LRS	23
dr. Bronislav Skaberne : Izvrševanje vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva	26

O PROBLEMIH NASTANITVE IN OSKRBE STARIH LJUDI

(Gradivo, obravnavano na posvetovanju,
dne 28. februarja 1962)

Uvod

Z razvojem znanosti, zlasti medicinske, z višjo stopnjo civilizacije in s porastom življenjskega standarda prebivalstva v raznih deželah se je v zadnjem stoletju povprečna starostna doba skoraj podvojila. V zvezi s tem raste število starih ljudi v razmerju do mlajših starostnih skupin. Statistike nam povedo, da je danes na svetu okrog 150 milijonov ljudi starih nad 65 let.

Po podatkih OZN iz leta 1955 kaže gibanje starostnih skupin v preteklih desetletjih naslednjo sliko:

Starost	1870	1900	1930	1950
0 - 19 let	41,4	42,2	33,6	32,6
20 - 59 let	49,6	48,6	54,7	53,6
nad 60 let	9	9,2	11,7	13,8
	100	100	100	100

Iz istih podatkov povzamemo tudi, koliko odstotkov ljudi je v primeri z ostalim prebivalstvom posameznih evropskih držav starih nad 60 let:

Belgija	16,2 %	Norveška	14,0 %
Francija	16,1 %	Danska	13,7 %
Avstrija	16,0 %	Italija	12,0 %
Velika Britanija	15,6 %	Nizozemska	11,6 %
Švica	15,1 %	Finska	11,3 %
Švedska	15,0 %	Španija	10,3 %
Zapadna Nemčija	14,4 %	Grčija	9,7 %

Tudi pri nas ugotavljamo vztrajno naraščanje prebivalstva višje starosti, kar je razvidno iz naslednjih tabel (po podatkih in oceni zveznega zavoda za statistiko):

FLRJ

Starostna skupina	1953	1960	1965	1970
0 - 54 let	14 800 565 87,4	16 026 659 85,9	16 809 878 84,3	17 577 849 84,3
55 - 59 let	628 571 3,7	838 937 4,4	922 328 4,7	899 226 4,3
60 - 64 let	495 805 2,9	642 866 3,4	762 409 3,8	838 162 4,0
65 - 100 let	1 010 632 6,0	1 158 723 6,3	1 326 344 7,2	1 544 749 7,4
Skupaj	16 935 573 100,0	18 667 185 100,0	19 820 959 100,0	20 859 986 100,0

LRS

Starostna skupina	1953	1960	1965	1970
0 - 54 let	1 237 764 84,4	1 218 552 82,4	1 360 014 81,4	1 414 386 80,4
55 - 59 let	66 093 4,5	85 047 5,3	91 573 5,5	89 643 5,2
60 - 64 let	51 574 3,5	68 742 4,3	78 719 4,7	84 775 4,8
65 - 100 let	110 994 7,6	127 269 8,0	146 077 8,7	168 439 9,6
Skupaj	1 466 425 100,0	1 599 610 100,0	1 676 383 100,0	1 757 243 100,0

Povprečna življenjska doba se je v Sloveniji podaljšala od leta 1931 približno za 16,5 let in je za leto 1960 znašala 66 let za moške in 71 let za ženske. Po zadnjih podatkih je 200 000 Slovencev starih nad 60 let ali 12,6 % nasproti celotnemu prebivalstvu, kar nas uvršča med narode s starim prebivalstvom, obenem pa nas postavlja tudi pred popolnoma nove naloge.

Duševna higiena nas uči, da naj ostanejo ostareli ljudje čimdlje koristni člani družbe in naj nikoli ne prenehajo z delom, kakor tudi, da se človekova aktivnost ne sme pretrgati iznenada, marveč naj se zmanjšuje in zožuje postopoma. Vse to je v nasprotju z našo stvarnostjo, ko je kar preveč močna tendenca po prezgodnjih upokojitvah. Zato se bo potrebno na eni strani boriti proti nazorom o manjvrednosti oseb v višji starosti, skrbeti bo treba za prilagojevanje ostarelih oseb okolju in obratno, kar še prav posebno velja za starejše delavce v proizvodnji, na drugi strani pa bo treba začeti že na delovnem mestu pripravljati delavce za starost s postopnim preusmerjanjem dela in podobno.

Ker je dolgost življenja vedno večja, je seveda vedno več tudi duševnih sprememb, motenj in bolezni, ki nastopajo v višji starosti. To pa pomeni resen socialno-medicinski problem. Takšna situacija zahteva večje število prirejanja stanovanj in domov za ostarele osebe in narekuje tudi potrebo, da se pri bolnišnicah organizirajo specializirani geriatrični oddelki. Ker pa taki domovi in oddelki ne bi mogli sprejeti večjega števila ostarelih oseb in bi bilo to tudi v načelu zgrešeno, je potrebno razširiti in utrditi našo skrb za stare ljudi v kraju njihovega bivanja.

Razvoj stanovanjskih skupnosti nam danes omogoča vse prožnejše reševanje tega vprašanja, bodisi da gre pri tem za pomoč zdravim ali bolnim starejšim prebivalcem: z vključevanjem v razne aktivnosti na terenu, z organizacijo zaposlitve ali razvedrila ter ustanavljanjem služb za različne usluge in nego v bolezni. Vzpo- redno moramo začeti tudi z ustanavljanjem geriatričnih dispanzerjev in posvetovalnic.

Svet za socialno varstvo LRS se je v zadnjih letih že večkrat ukvarjal s temi vprašanji. Zlasti lansko leto je bilo v tem pogledu dokaj plodno. Sprejet je bil novi zakon o socialnih zavodih, resolucija o nalogah komune na področju socialne varstva pa posebej podčrtava skrb za stare prebivalce. S posebnim priporočilom o družbenih denarnih pomočeh, ki je bilo poslano občinskim ljudskim odborom, in z ustanavljanjem občinskih socialnih skladov, naj bi se izboljšal tudi materialni položaj starih ljudi, ki nimajo rednih dohodkov. Svet je obravnaval nadalje organizacijo socialnega dela na področju skrbi za stare ljudi v stanovanjskih skupnostih, kot napotilo za konkretno delo na terenu.

Tudi v številnih drugih državah se že vrsto let ukvarjajo s problemi, ki so v zvezi s podaljšano življenjsko dobo. Ob tem je nastala in se razvila nova znanost gerontologija. Nova so dalje številna strokovna področja, kot n.pr. sociologija, psihologija in psihiatrija starih, fiziologija in anatomija staranja. Nova veja znanosti je tudi geriatrija, ki se ukvarja z obolenji v letih starostnega obdobja.

Različne organizacije in društva se v mnogih državah posvečajo praktičnemu reševanju teh problemov. Tako ima n.pr. na Finskem velike zasluge na tem področju društvo gerontologov, v Švici deluje organizacija "Pro senectute", v Angliji Nacionalni svet za skrb za stare ljudi, na Norveškem se posveča temu vprašanju celo Protituberkulozna liga itd.

Tem vprašanjem je bilo posvečenih tudi že nekaj mednarodnih posvetovanj in seminarjev (predvsem v okviru tehnične pomoči OZN), na katerih so udeleženci iz

menjali izkušnje in jih osvetlili z najrazličnejših strani.

Stanovanja in nekatere druge oblike družbene skrbi za stare ljudi

Večini ljudi je v veliko zadovoljstvo zavest, da morejo urejati svoje življenje po lastnih načelih in z lastno odgovornostjo. Občutek samostojnosti, ki ga zlasti staremu človeku daje lastno stanovanje, pa je eden izmed važnih pogojev za nadaljnje razvijanje njegove osebnosti. Osebna nagnjenja, interese, poglede na svet itd., vse to in podobno lahko uveljavlja in uresničuje do takšne mere, do kakršne mu to omogoča stanovanje in pa posebni oziri do sostanovalcev. Zato je vedno bolj aktualno vprašanje, kako poskrbeti za primerno nastanitev starejših prebivalcev. To vprašanje je pri nas tembolj aktualno zato, ker je pri vprašanju družbene skrbi za stare ljudi naša osnovna orientacija, da ostane star človek v okolju, katerega je navajen in kjer si je ustvaril svoj lastni način zasebnega življenja. Uresničevanje tega načela pa ni le stvar tistih prebivalcev, ki že preživljajo dobo ostarelosti, temveč v večji meri njihove okolice, stanovanjske skupnosti, komune, družbe kot celote. Pri tem gre za dvoje:

1. da se lotimo v širšem obsegu proučevanja in obravnavanja širokih problemov, nastajajočih s staranjem, ki so tako socialni kot ekonomski, zdravstveni itd. Zato morata imeti gerontologija in geriatrija, kot vedi, ki zajemata množico teh vprašanj, podporo različnih činiteljev: sociologov in socialnih delavcev, zdravnikov, arhitektov, ekonomistov, pa tudi zakonodajalcev itd.;

2. da v komuni in stanovanjski skupnosti izkoristimo vse možnosti za hitrejšo in načrtnejše delo na področju konkretne skrbi za starejše ljudi. Pri tem je potrebno zajeti to vprašanje kompleksno in ne samo onih primerov, ki so že danes potrebni neke tuje pomoči v tej ali oni obliki. To je zlasti važno, če gledamo na to vprašanje z vidika preventive in imamo pred očmi množico starejših stanovalcev, ki še ne potrebujejo neke posebne zdravstvene-medicinske oskrbe. To so normalno starajoči stari ljudje, za katere smo do danes res premalo storili. Vprašanje tega preventivnega dela pa se odpira že zelo zgodaj.

Nepripravljena upokojitev (še celo pa tako zgodnja kot je v praksi pri nas) ni v skladu s psihološkimi in socialnimi lastnostmi človeka in tudi ni v skladu s smislom življenja. Odtrganost od procesov družbenega dela naredi marsikoga duševnega invalida, mnogi zabredejo celo v alkoholizem. Zato je važno obdobje tega prehoda in preusmeritev na primerno delo. Saj to je človeku potrebno vse življenje. Poleg tega pa bi morali stari ljudje tudi občutiti, da so družbi koristni in da doživljajo priznanje.

Starost pa naj ne bo samo koristna, ampak tudi prijetna. Star človek si želi družbe in razvedrila. Zato mu je treba to omogočiti. To je obenem eno izmed sredstev, ki ga ohranjajo zdravega in duševno svežega. Zarišče tega dela naj bi bili družabni centri-klubi za stare ljudi v stanovanjskih skupnostih. V okvir te dejavnosti sodijo letovanja, izleti itd. V tem pogledu imamo že nekaj izkušenj iz dela društev upokojencev in nekaterih delovnih kolektivov. Pri tem pa zaostajajo posebne oblike razvedrila za bolne stare ljudi in za težje pokretne. Te oblike so do stokrat povezane z delovno in fizikalno terapijo, ki sta pri nas še povsem neobdelani področji.

Normalno starajoči človek potrebuje v lastnem gospodinjstvu raznovrstno pomoč, ki je v začetku le občasna, z leti staranja pa tudi stalna in kjer se starosti pridruži še težja bolezen, je potrebna tudi nega. Čimbolje je organizirana ta pomoč, tem manjša je potreba po zavodskih kapacitetah in preseljevanje ljudi v domove za stare. Dobro organizirana pomoč na domu v primeru težjih kroničnih bolnikov je pomemben preventivni ukrep tudi glede na zdrave družinske člane. Oskrba po svojih navadno že v kratkem času odpove, ker le-ti tega dela ne zmorejo po rednem delu. Ker te službe še nimamo urejene, mnogi takšni bolniki po nepotrebnem zasidajo bolniške postelje in obremenjujejo za stroške zdravljenja socialno zavarovanje ali občine. K preventivnim oblikam dela s starimi ljudmi štejemo tudi posebno posvetovalnice in geriatrične dispanzerje, ki naj bi se razvili predvsem pri zdravstvenih domovih.

Stanovanjska skupnost je osnovni organ samoupravljanja državljanov, kjer se mora odražati taskrb v sodelovanju z občino in z gospodarskimi organizacijami. Važno vlogo pri tem delu imajo družbene organizacije: Rdeči križ, Društvo upokojencev, Zveza borcev, Zveza vojaških vojnih invalidov in podobne. Ta pomoč se izraža pri organizaciji raznih oblik dela, kakor pri aktivizaciji članstva za konkretne naloge.

Nujno je organizirano razvijanje preventivnih oblik skrbi za starega človeka, da bomo šli v bodoče tudi na tem področju v korak z ostalim družbenim razvojem.

V nekaterih razvitejših državah, kjer je problem visokega števila starega prebivalstva že nekaj časa aktualen, imajo glede tega bogate izkušnje. Poleg raznih servisnih služb in drugih oblik pomoči starejšim ljudem, so posvetili posebno pozornost vprašanju stanovanja za starega človeka.

Na pobudo države, pa tudi privatnih organizacij, stanovanjskih zadrug in podobno so gradili posebna stanovanja za upokojence tudi iz sredstev posebnih fondov, volil, daril itd. Lokalne oblasti pospešujejo v mestih kot na podeželju s posebnimi dotacijami tudi razne adaptacije stanovanj za starejše ljudi.

Stanovanja za stare ljudi v mestih so raztresena ali pa tudi koncentrirana na enem mestu, z lastnimi servisi za različne usluge, kjer je obenem poskrbljeno za skupne čitalnice, študijske sobe, delovne sobe in tudi restavracije. Ponekod so gradili stanovanjske hiše za stare ljudi v bližini domov za stare ljudi, od koder dobivajo ti stanovalci po potrebi pomoč v postrežbi, prehrani, negi itd.

S proučevanjem psihologije starih ljudi stopajo vedno bolj v ospredje spremembe v sami graditvi stanovanj za stare ljudi. Zato so se podatki v zvezi s tem, zaradi novih zahtev, bistveno spremenili (oprema, osvetlitev, ustrezno ogrevanje prostorov, primerna stopnišča, sanitarije in podobno).

Nastanitev in oskrba starih ljudi v drugih družinah

Oskrba v tujih družinah je pri nas ponekod na podeželju precej razvita oblika skrbi za osamljene stare osebe (predvsem za osebe brez lastnih dohodkov). Ponekod imenujejo to "rejništvo starih ljudi", drugod zopet "koloniziranje". Izraza sta vzeta iz podobne oblike varstva dojenčkov oziroma malih otrok, vendar pa za oskrbo odraslih oseb v obravnavanem primeru ne ustrezata.

Pri organiziranju takšne pomoči osamljenim starim ljudem pride v poštev celotna oskrba; to je stanovanje, hrana, pranje in krpanje perila in podobno, včasih pa tudi nega. Kolikor je tak človek še zmožen za delo, pomaga pri raznih kmečkih opravilih. Občine plačujejo za takšne osebe oskrbovalnino in prispevek za obleko in obutev. Opažamo, da si občine v zadnjem času pri preskrbi starih prebivalcev vedno bolj pomagajo s tem načinom. To je za občino cenejše kakor oskrbnina v domu za stare in onemogle, za starega človeka pa sprejemljivejše, ker ostane v okolju, katerega je vajen, obenem pa se čuti svobodnejšega kakor oskrbovanci v domovih.

Tudi v drugih državah imajo razvito to obliko, saj ponekod celo razbremenjujejo zavode za stare in onemogle. Pri iskanju, evidentiranju in preverjanju družin ali posameznikov, ki so pripravljeni sprejeti starejše osebe v oskrbo, tesno sodelujejo lokalni organi, humanitarne organizacije, domovi za stare ljudi in tudi bolnišnice.

Domovi za stare ljudi

Zaradi nezadostnih in neprimernih zavodskih kapacitet, se nekatere občine pripravljajo na graditev novih objektov, glede katerih pa nismo še razčistili vprašanje tipov, ki bi bili primerni za naše potrebe. Zato smo v tem referatu problematiko naših zavodov za stare ljudi nekoliko podrobneje obdelali.

Zavodsko varstvo za starejše ljudi je treba motriti predvsem s psihološkega vidika: kakšnega pomena je bivanje v njih za duševno življenje stanovalcev, kakšnim namenom služijo, v katerih primerih ustrezajo in pod kakšnimi pogoji se priporoča bivanje v njih glede na dobro počutje, delovno sposobnost in duševno svežost starega človeka.

Vedeti namreč moramo, da je velika razlika med samostojnim gospodinjstvom in pa domom za stare ljudi. Tu plačuje oskrbovalnino stanovalec sam ali pa jo plača zanj kdo drug. V tem primeru navadno občina. On je v domu oskrbovanec, ker sede za mizo, ne da bi imel karkoli opraviti z nakupom jedil. Njegovo življenje se odvija več ali manj v okviru dnevnega reda, ki ga predpiše uprava doma. Obroki hrane so ob točno določenem času. To velja za vse domove, čeprav so med njimi lahko velike razlike glede notranje ureditve. So domovi, kjer imajo stanovalci lastne sobe z lastnim pohištvom, ali pa je v sobah več postelj in je oprema enotna.

Možnosti, da bi pustili vsakemu stanovalcu njegov lastni način življenja, da tudi po sprejemu v dom še nadalje ostanejo posamezniki, ljudje s svojimi osebnimi problemi, vse to je odvisno od lokacije, od notranje ureditve in opreme domov, od odgovornega osebja, od fizičnega in psihičnega stanja posameznih stanovalcev itd.

Dolgoletne mednarodne izkušnje kažejo, da pride okoli 5 % oseb, starih nad 65 let, v takšno stanje, da jim družba mora omogočiti bivanje v domovih za stare ljudi.

Institut za gerontologijo na Norveškem je ugotovil, da potrebuje zavodsko oskrbo 10 % od vseh prebivalcev v starosti nad 70 let. Na ta način so izračunali, da bi potrebovali v takih zavodih za kritje vseh potreb 21 400 mest. Od tega števila naj bi jih bilo 70 % ali 15 000 za osebe, ki potrebujejo tudi bolniško nego in 30 % ali 6 400 za zdrave stare ljudi. Menijo, da so trenutno najbolj potrebni domovi za bol-

ne stare ljudi in bi bilo v prvi vrsti potrebno graditi takšne domove.

Pri nas je bila socialna služba Zagreba med prvimi, ki je dala pobudo, da se izdelata načrten perspektivni program za reševanje tega vprašanja. Posebna strokovna skupina, ki ji je bila zaupana ta naloga, je vzela za osnovo potreb omenjenih 5 % stanovalcev. Ko so ocenjevali razvoj naših komun in posebej stanovanjskih skupnosti, so računali, da bo s pomočjo družbenih organizacij, socialnih in zdravstvenih služb ter komunalnih in drugih servisov možno najti ustrezno in dovoljno rešitev izven ustanov še za 2 % od navedene skupine starih stanovalcev. Ostanejo pa še vedno 3 % takšnih oseb v starosti nad 65 let, za katere bo v bodoče vsekakor potrebna namestitvev v socialni ustanovi za stare in onemogle.

V Sloveniji je v 32 domovih trenutno 3 498, ali 1,7 % od vseh nad 60 let starih ljudi. Od tega je 29 mešanih domov za stare s kapaciteto 2 878 mest, 1 dom za slepe v Stari Loki s kapaciteto 80 mest za stare slepe stanovalce in 35 mest za mlajše slepe na rehabilitaciji. Poleg tega je azil v Hrastovcu z depandanso na Tratah za duševno defektne odrasle s skupno kapaciteto 540 mest. V Ponikvah nastaja ob domu za stare delovno-zaščitni zavod za mlade invalide s trenutno zasidbo 36 mest.

Iz dosedanjih analiz je razvidno, da se je stanje zavodov za stare ljudi pri nas glede kapacitet, objektov in lokacije v preteklosti zelo spreminjalo.

Pred vojno smo imeli predvsem domove manjših kapacitet skoraj v vseh večjih naseljih. V nekaterih domovih so imeli posamezni stanovalci lastne prostore, kjer so si po svoje urejali življenje. Ker je vse to služilo le takoimenovanim občinskim revežem, so se tudi domovi imenovali ubožnica, hiralnica in podobno. Po osvoboditvi so se skoraj vsi manjši domovi v večjih krajih ukinili in preuredili v stanovanjske zgradbe, bolniške objekte, internate, šole in pod. Ukinili so se tudi nekateri večji domovi v Ljubljani, Celju in Mariboru, ker smo potrebovali te objekte za druge namene. Tako je danes v Ljubljani v bivšem domu v Japljevi ulici infekcijska klinika, v bivšem Jožefišču pa je internat tehnične srednje šole. V Celju so v enem od nekdanjih dveh domov stanovanja, v drugem pa internat. V Mariboru so potrebovali prostore za internat vajenske šole, za razne urade in poslovne prostore podjetij. Nekaj domov je bilo zaradi dotrajanosti tudi neuporabnih in ne bi več služili svojemu nekdanjemu namenu. Ob tem so nastajali novi domovi izven naselij, z velikimi kapacitetami. Tudi od teh domov danes nekaterih ni več, ker so bili kasneje določeni za druge namene.

V naslednjem navajamo stanje teh domov po drugih vprašanjih.

Lokacija in objekti

Danes se vedno bolj poudarja, da je potrebno zagotoviti bivanje starejšim ljudem v naseljih ali vsaj v neposredni bližini, vsekakor blizu prometnih zvez, kulturnih središč itd., da stari ljudje na ta način lahko spremljajo delo in življenje mlajših generacij. Tem zahtevam ustreza le majhno število današnjih domov, saj je kar 18 domov daleč od krajevnih centrov.

Veliko število domov je nameščenih po starih gradovih ali v starih zgradbah iz prejšnjega stoletja, zaradi česar so bila za preureditev potrebne sorazmerno visoke investicije in tudi že izvedene adaptacije niso mogle v celoti izboljšati no-

tranje ureditve, ker je bilo treba upoštevati dotrajano statičnost zidov. Nekaj objektov je bilo zgrajenih sicer v ta namen, vendar so bili tedanji pogledi na potrebe in zahteve starega človeka povsem drugačni od današnjih, tako da te stavbe tudi funkcionalno ne ustrezajo več svoji nalogi, če izvzamemo dom na Jesenicah, ki je novejšega tipa. Novi zgradbi sta še dom v Poljčanah in dom na Bokelcah, ki zaradi izoliranosti od naselij in preobsežnosti nista povsem primerna za to nalogo.

Sredstva, ki so bila dana v ta namen so bila zelo skromna.

Po nepopolnih podatkih smo investirali po letu 1953 v razne adaptacije domov za stare ljudi naslednje zneske:

1960	8 027 000	V primerjavi a negospodarskim/
1959	20 719 000	investicijami za 4 leta skupaj :
1958	20 614 000	89 787 000 od 111 792 000 000
1957	40 427 000	ali 0,8 %/oo
1956	25 195 000	za 4 leta skupaj :
1955	17 483 000	82 484 000 od 60 776 000 000
1954	22 682 000	ali 1,2 %/oo
1953	17 124 000	

Kapaciteta

Kapaciteta naših domov se je več ali manj sproti prilagajala potrebam njihovega območja in se je zato stalno dvigala. Seveda so se zaradi tega največkrat utesnjevale razpoložljive kapacitete doma in je to bilo tudi v škodo sanitarno higienskih razmer in domačnosti v domovih. Zaradi takšnih utesnitev v večini domov primanjkuje prostorov za dnevno bivanje, prostorov za prireditve, delavnice itd. Le 8 zavodov ima posebne dnevne prostore, 5 zavodov je brez jedilnic, 6 zavodov pa ima jedilnico samo za moške. Ob takšnem stanju je težko govoriti o kapacitetah in o ustrezni kvadraturi življenjskega prostora na posameznega oskrbovanca, saj so se nekateri teh domov spremenili tako rekoč v azile raznih kategorij starih ljudi in tudi za mlajše onemogle ali duševno prizadete osebe.

Struktura oskrbovancev

Posebna anketa, ki smo jo izvedli v letu 1958 do 1959, nam je dala o tem zanimive in koristne podatke.

a) Starost oskrbovancev

Starost	Število oskrbovancev					% od vseh oskrbovancev v LRS
	moški	%	ženske	%	skupaj	
do 30 let	21	36	36	64	57	1,8 %
od 31 do 50 let	100	34	195	66	295	9,9 %
od 51 do 70 let	466	43	612	57	1 078	36,5 %
od 71 let dalje	630	41	906	59	1 536	51,7 %
	1 217	41	1 749	59	2 966	100 %

Iz gornje preglednice lahko napravimo naslednje zaključke:

Največ oskrbovancev je starih nad 70 let. Pri teh z malo izjemami neka redna, normalna zaposlitev ne prihaja več v poštev, v manjšem % pakvečjemu le sposobnost za morebitna lažja priložnostna dela. V starosti nad 50 let je nad 10 % oskrbovancev, ki so pretežno težji bodisi telesni ali duševni invalidi. Mladih oskrbovancev do 30 let starosti je blizu 200 (to je dalo tudi povod za ustanovitev delovno-zaščitnega zavoda za mlajše invalide v Ponikvah).

b) Duševna prizadetost

Oskrbovanci v naših domovih za stare ljudi na splošno in z redkimi izjemami psihiatrično niso pregledani in evidentirani, zato smo v anketnih vprašanjih uporabljali izraz "duševna prizadetost", kar naj bi domskim zdravnikom in upravam olajšalo približno diferenciacijo duševno laže prizadetih in duševno normalnih oskrbovancev.

Po prejetih podatkih je stanje naslednje:

Duševna prizadetost	Število oskrbovancev					
		%	moški	%	ženske	%
Lažja prizadetost	547	18,5	245	45	302	55
Težja prizadetost	180	6,1	50	28	130	72
Lažja in težja prizadetost	727	24,6	295	40	432	60

Iz gornje preglednice vidimo, da je bolj ali manj duševno prizadetih ca 1/4 oskrbovancev. Med duševno huje prizadetimi je zelo visok odstotek žensk. V posameznih naših domovih je odstotek duševno prizadetih zelo različen in bi po dobljenih podatkih ne mogli sklepati na neke določene okoliščine oziroma vzroke za take razlike. Največ duševno prizadetih je v domovih Čmi potok (71 %), Poljčane (33 %); najmanjši pa je v domovih Grmovje (2 %), Viltuš (2 %) in Muretinci (5 %). Med duševnimi motnjami prednjačijo razne oblike pobebljenj od arteriosklerotičnih, senilnih do demenc zaradi drugih organskih motenj. Tem motnjam slede po

številu razne stopnje duševne defektnosti, oligofrenija (združena tudi z gluho-
mostjo). Slede shizofrenija, psihopatija, parkinson z demenco in epilepsija ter
vrsta lažjih motenj. Oskrbovanci s takim stanjem so praktično brez strokovne psi-
hiatrične pomoči, četudi bi se jim v marsikaterem primeru s psihiatričnim zdrav-
ljenjem in nego še moglo popraviti stanje.

c) Pokretnost - nepokretnost oskrbovancev

Z anketo smo tudi ugotavljali, koliko je normalno pokretnih, delno pokretnih in
nepokretnih oziroma stalno ležečih.

Stopnja pokretnosti	Število oskrbo- vancev	%	Moški	Ženske
Normalno pokretni	1 729	58	740	991
Delno pokretni	636	22	277	359
Nepokretni	601	20	200	399

Podatki kažejo, da je % nepokretnih in delno pokretnih v posameznih domovih ze-
lo različen. Največ nepokretnih je bilo tedaj v domovih: Mengeš (37 %), Vojnik
(35 %) in Poljčane (33 %).

Po nekaterih novejših ugotovitvah in v primerjavi s podatki iz prejšnjih let ugo-
tavljamo, da se odstotek nepokretnih in delno pokretnih iz leta v leto opazno ve-
ča, kar kaže, da so občine zaradi nezadostnih kapacitet zavodov in zaradi višjih
stroškov v zvezi z zavodsko oskrbo zaostrole kriterije za odobravanje zavodske
oskrbe in da je v ospredju kot osnovni motiv za sprejem v zavod onemoglost zdu-
žena z osamelostjo.

č) Poklicna struktura oskrbovancev

V prvih povojnih letih smo imeli v domovih za stare ca 10% upokojenih invalidov,
1953 leta 28 %, leta 1959 pa že 37 %. Čeprav ne upoštevamo, da bo obveznost star-
ostnega socialnega zavarovanja v kratkem zajela tudi kmečko prebivalstvo, mora-
mo sklepati, da bo v prihodnjih petih letih uživalcev pokojnin in invalidnin v na-
ših domovih neprimerno več kakor oskrbovancev, ki zanje plačujejo oskrbovalni-
no občine. Že danes imamo v nekaterih domovih nad polovico socialnih zavarovan-
cev, n.pr. v Ljubljani na Poljanski cesti 100 %, Jesenice 75 %, Lokapri Zidanem
mostu 60 %. Seveda imamo pa tudi domove z majhnim številom samoplačnikov, kot
n.pr. v Rakičanu 9 %, v Dravogradu 12 %, v Muretincih 13 %, kar je značilno za
domove, ki služijo potrebam izrazitih kmetijskih predelov.

Če bi oskrbovance opredelili po poklicih bi bila preglednica naslednja:

poklicni delavci	47 %	kmetje	2 %
uslužbenci	5 %	gospodinje	17 %
občniki in trgovci	3 %	brez poklica	18 %
razni poklici	8 %		

Gornji podatki pokažejo, da so najmočnejše zastopani fizični delavci in med te-
mi tudi socialno nezavarovani kmečki delavci (bivši hlapci in dekle). Sledijo o-

oskrbovanci brez stalnega poklica, med katere so vštetni tudi bivši berači, postopači itd. Tretji po številu so bivše gospodinje itd.

Ob primerjavi podatkov iz prejšnjih let moramo sklepati, da se poklicna struktura oskrbovancev stalno spreminja. Veča se število oskrbovancev z določenimi poklici, vedno manj pa je oskrbovancev brez stalnega poklica. Vzporedno s tem se na splošno dviga tudi kulturna raven stanovalcev v domovih.

Pogoj za delo, razvedrilo in oddih

Primerna telesna in duševna zaposlitev ohranja človeka čilega in umsko polnovrednega. Zato je primerna zaposlitev, ki naj bi glede na njihove telesne in duševne sposobnosti zajela večino stanovalcev, zelo važen del življenja v tovrstnih zavodih. Sedanja vodstva domov so se zavedala, da bi bilo potrebno na tem področju ukreniti kaj več. V vseh domovih imamo zametke nekakšne okupacije oskrbovancev (različna ročna dela, občasne zaposlitve na vrtu, v kuhinji, knjižnici itd.), ni pa to še načrtno in sistematično delo. Velika ovira za razvoj te dejavnosti je tudi pomanjkanje potrebnih prostorov.

Oprema

Sedanji domovi so z malo izjemami zelo siromašno opremljeni. Primanjkuje omar za osebno garderobo, posteljnih omarič, mizic, navadnih in specialnih stolov, invalidskih vozičkov ter raznih drugih drobnih ortopedskih pripomočkov itd. Količkor so posamezni domovi nabavljali novo opremo (predvsem postelje, je ta primerna za bolnišnice, ne pa za zavode, kjer mora vladati vzdušje domačnosti. Brez dvoma je to stanje posledica dejstva, da pri nas še nismo proučili zadevna vprašanja.

Osebe v domovih

Pri vzdrževanju domačnosti, čistoče in reda v domovih za stare ljudi sloni glavno breme odgovornosti na osebj. Če hočemo zagotoviti dobro počutje oskrbovancev, pa je treba hkrati poskrbeti še za osebe, ki dela s starimi in težko bojnimi ljudmi, da bo vsak od njih našel ob tem delu tudi košček osebnega zadovoljstva. Zato jim je potrebno zagotoviti določeno strokovnost in primerno stimulacijo ter skrbeti za čimboljše delovne in življenjske pogoje. To je zlasti važno za upravnike in za strežno osebo, ki je v stalnem stiku z oskrbovanci. Seveda so razen tega potrebne še tudi določene osebne kvalitete, predvsem pa veselje do tega dela.

Anketa o tem vprašanju nam je pokazala nezadovoljivo stanje. Od 478 uslužbencev jih ima 464 ali 97 % nižjo splošno izobrazbo. Med temi je n. pr. od 160 bolniških strežnic 111 strežnic, ki imajo le 4 razrede osnovne šole.

Slabo stanje je bilo doslej tudi glede nagrajevanja. Najslabše so bile plače bolniških strežnic (od 9 991.- do 17 820.-). To stanje se v zadnjem času zboljšuje.

Glede na to, da so sedanji domovi ločeni od večjih naselij, je nujno, da stanujejo uslužbenci v zavodih, vendar sedanje stanje ne kaže zadovoljive slike, saj prebiva ponekod po 4 ali celo po 6 uslužbencev v eni sobi. Zato bi bilo treba v bodoče s tem dejstvom računati in v investicijah predvideti nove gradnje oziroma adaptacije za stanovanja osebja.

Nekatere izkušnje zavodskega varstva v drugih državah

V razvitejših državah poznamo: domove za zdrave stare ljudi in posebej za kronično bolne, prehodne domove za rekonvalescente, domove za enostavno celo dnevno oskrbo ali z delno dnevno ali nočno oskrbo, domove za duševno prizadete, za razne vrste invalidnih starih oseb in počitniške domove za starejše ljudi. Ti domovi so zelo različni po kapacitetah, notranji ureditvi in opremljenosti, kar močno vpliva tudi na ceno oskrbe.

Svoječasno so pospeševali v nekaterih državah graditev velikih stanovanjskih blokov pa tudi cela naselja domov hotelskega tipa. Tipično za to obliko ni individualna preskrba, pač pa zagotovitev stanovanja in drugih uslug, sicer pa so stanovalci popolnoma svobodni glede prihajanja, odhajanja itd. Te vrste domovi se zaradi prevelike obsežnosti niso obnesli, ker ne nudijo tiste domačnosti, ki naj jo dom daje staremu človeku in kjer naj bi stari ljudje razvijali še preostale zmožnosti.

Danes je večinoma prodrlo načelo, da se gradijo manjši domovi in sicer v mestih morda domovi z nekaj večjo kapaciteto, na podeželju pa so primerni predvsem domovi manjših kapacitet.

Na Švedskem so prišli do sklepa, da naj bodo podeželski domovi za zdrave stare ljudi pritlične zgradbe z vrtovi, v mestih pa več nadstropne hiše z dvigali, z ustreznim številom strežnega osebja in z zdravniško oskrbo, namenjeni predvsem slabotnejšim. Po mnenju nekaterih arhitektov bi bila mogoča idealna rešitev kombinacija doma za zdrave in za kronično bolne stare osebe. Dom naj ne daje vtisa ustanove. Zato naj bodo sobe razporejene v skupine, katerih vsaka naj ima predsobo ali dnevno sobo, čajno kuhinjo, pomivalnico, shrambo perila in sanitarije. S tem menijo, je možna boljša razmestitev stanovalcev glede na njihov značaj, izobrazbo, interese in navade.

V Angliji gradijo domove za stare ljudi z namenom, da bi v vsaki manjši stanovanjski četrti poleg stanovanj za stare prebivalce imeli tudi dom starih. Služil naj bi v prvi vrsti bolnim in slabotnim. Idealna kapaciteta 50 do največ 80 mest.

V vseh novejših domovih dajejo prednost manjšim sobam za eno osebo, tako da ima za bivanje in spanje vsak stanovalec svoj prostor. Če to ni mogoče pa naj bodo vmes zavese, da se po želji zavaruje individualnost. Veliko pozornosti posvečajo stopniščem, ureditvi dnevnega prostora, čajne kuhinje, kopalnice, prav tako pa tudi osvetlitvi in ogrevanju ter napravam proti požaru. Pri dvigalih računajo s prostorom za invalidski voziček, ponekod celo s prostorom za obseggostelje. Večji domovi razpolagajo z družabnimi prostori, bifeji in podobno.

Primerna zaposlitev starih stanovalcev je ena važnih dejavnosti teh domov. V ta namen imajo ponekod urejene posebne delavnice, kjer se stari ljudje ukvarjajo s

tkanjem, vezavo knjig, izdelovanjem različnih okraskov, igrač, z vezenjem, pletenjem, kranjem, šivanjem itd. Stanovalce zaposlujejo tudi pri vrtnih delih. Pri kronično bolnih skrbijo za raznovrstno zaposlitev v obliki razvedrila. V Angliji in Holandiji delujejo posebne humanitarne organizacije, ki pomagajo pri tem delu. Na Finskem je v tej smeri posebno aktiven Rdeči križ.

Zelo važna je lokacija domov za stare. Pri vseh novih gradnjah priporočajo, naj stavba ne bo izolirana od okolice: v mestih blizu trgovine, pošte, prometnih zvez, na podeželju pa v središču ali vsaj ob robu naselij. Postavlja se tudi vprašanje ali je dom za stare ljudi lahko blizu otroškega igrišča. V diplomski nalogi nekega socialnega delavca v Švici beremo, da je za stare ljudi zelo primerna bližina igrišča za male otroke, medtem ko jih odraslejši otroci s kričanjem in divjimi igrami vznemirjajo.

Precejšnje pozornost posvečajo v drugih državah vprašanju osebja. Švedska, ki velja za pionirja v organiziranju komunalnih domov za stare ljudi, je bila tudi prva, ki je že pred 12 leti organizirala posebne šole za strežno in za vodilno osebje v teh domovih. Na podlagi njihovih izkušenj je organizirala usposabljanje teh kadrov Anglija. Na Finskem so voditelji domov v glavnem ljudje iz prakse. Med njimi je le manjše število šolanov socialnih delavcev. Zato prireja socialno ministrstvo za njihovo spopolnjevanje redne 14-dnevne tečaje. Na Norveškem so takšne domove zgradile in vodile večji del humanitarne organizacije, zato so jim prepustili tudi skrb za kadre. Ker je pa novih domov, ki so v komunalni upravi vedno več, skuša socialno ministrstvo zaradi aktualnosti tega vprašanja vedno bolj vplivati na kvaliteto tega osebja in na enotnejše reševanje tega vprašanja.

Iz naslednjih nekaj podatkov si lahko ustvarimo sliko razsežnosti zavodskega varstva v nekaterih državah:

	Število domov	Število stanovalcev v domovih
Anglija	2 500	35 000
Danska	800	19 000
Finska	487	25 500
Nizozemska	224	21 000
Norveška	627	17 186
(Oslo)	(40)	(1 700)
Švica	685	
Švedska	1 355	35 000
(Stockholm)	(32)	(5 900)

Sklepne misli in predlogi

1. Nekaj oblik družbene skrbi za stare ljudi

Vprašanje skrbi za stare ljudi je potrebno zajeti kompleksno in ne samo primerov, ki so potrebni že zdravstvene ali socialne pomoči. To je zlasti važno, če gledamo na to vprašanje z vidika preventive in imamo pred očmi množico starejših stanovalcev, ki še ne potrebujejo neke posebne zdravstveno-medicinske oskrbe. Potrebna pa jim je pomoč v raznih drugih oblikah, v cilju, da ostanejo čimdlje aktivni in duševno sveži.

Sem sodi organizirano delo o pripravi ljudi za starost: v obdobju pred upokojitvijo, na delovnem mestu. Pomembna je pomoč pri primemi zaposlitvi po upokojitvi in kasneje v letih ostarelosti. Vedno bolj aktualno postaja vprašanje servisnih služb za razne usluge in pomoč pri gospodinjskih delih. Geriatrični dispanzerji, svetovalnice, fizikalna terapija in pedikura lahko prav tako v veliki meri pomagajo, da ostane star človek, četudi že bolehen, čimdalj in v čim večji meri samostojen in pokreten.

Trenutno je pri nas posebno pereče vprašanje organizirane pomoči na domu v primerih bolezni, kar spada že na kurativno področje skrbi za starejše ljudi, kjer naj bi se razvile še tudi druge oblike dela z bolniki, kot n.pr. delovna terapija, razvedrilo ipd.

Pri naštetih vprašanjih se bodo morali angažirati bolj kot doslej: stanovanjske skupnosti, razne družbene in strokovne organizacije, posebej sindikati in delovni kolektivi, zdravstvena služba in upravni organi.

2. Posebna stanovanja za starejše prebivalce

To vprašanje pri nas še ni bilo obravnavano in sicer predvsem zaradi velike stanovanjske stiske, pa tudi zaradi nezadostnega poznavanja problemov na področju gerontologije. Kljub temu je bilo ponekod že predlagano, da naj bi se vnovih naseljih predvidevala v pritličjih posameznih stanovanjskih objektov manjša stanovanja za starejše stanovalce, v samem naselju pa center za različne usluge stariim ljudem. Sodimo, da bi bilo potrebno proučiti, do kakšne mere je to pri nas že izvedljivo, vsekakor pa bi morali upoštevati to vprašanje pri urbanizaciji in zazidavi naselij ter pri izdelavi načrtov za stanovanjske objekte. Pri tem je računati z dejstvom, da bodo s povečanjem stanovanjskega fonda in z graditvijo prostornejših družinskih stanovanj, sedanja mala stanovanja sčasoma na razpolago starejšim stanovalcem.

3. Oskrba starih oseb v drugih družinah

Pri tej obliki oskrbe je za počutje posameznika najvažnejše, da ostane v istem okolju. Ker gre za reševanje posameznih primerov iz neposredne soseščine (na področju krajevne skupnosti), je možno najti oskrbnika na podobni kulturni ravni in v sličnih življenjskih pogojih, kar je za takšno osebo še celo pozitivno. Potreben pa je določen nadzor, predvsem pa občasna pomoč tako oskrbnikov, kakor tudi oskrbovancem.

4. Domovi za stare ljudi

V vsem povojnem času je naša organizacija v zavodskem varstvu za stare ljudi

težila predvsem za tem: ustvarjati domove velikih kapacitet, in to v krajih izven naselij. Takšna politika pa je v nasprotju z večkrat omenjenimi in preizkušenimi načeli, da so za stare ljudi, če že morajo živeti v socialnih zavodih, primernejši manjši domovi, locirani v naseljih sredi normalnega življenja. S tega stališča so bivše ubožnice, kljub raznim drugim pomanjkljivostim, mnogo bolj ustrezale svoji nalogi. Seveda so bili za formiranje takšnih stališč nekateri objektivni vzroki. Predvsem so nam bili potrebni v prvih letih po vojni prostori za razne urade in ustanove v občinskih oziroma okrajnih središčih. Zato smo se odločali za izpraznjenje domov za stare in za preselitev starih ljudi iz teh središč v oddaljene prazne gradove. Za tak korak smo se odločili tem lažje, ker so tedaj prevladovali v domovih za stare ljudi berači in postopači, ki smo jih v nekem smislu podedovali od stare Jugoslavije. Zato so lokalni organi težili za tem, da namestijo ta element čim dlje od prometnih središč. Ob tem se je formiralo tudi javno mnenje, da je takšna lokacija za starega človeka najprimemnejša. Zaradi velikih potreb je rasla tudi zasedba v teh domovih, kar je sicer zniževalo standard, vendar pa tudi ceno oskrbnega dne, tako da je bila takšna tendenca povsem v skladu z materialnimi možnostmi občin in okrajev.

Posledica tega je bila, da smo vse povojno obdobje stare ljudi v domovih nenehno preseljevali, vrsto dobro ohranjenih objektov, ustrezno lociranih, pa spremenili v zdravstvene domove, bolnice, šole, internate, stanovanja itd. Ob vsem tem se pa stvarne kapacitete domov za oskrbo starih ljudi skoraj niso povečale, čeprav že nekaj let vse bolj stopajo v ospredje novi momenti, ki terjajo v tem pogledu nujnih in drugačnih rešitev. Tako n. pr. prispeva nižja umrljivost k podaljšanju življenjske dobe in s tem k povečanju starega prebivalstva, struktura smrti pa kaže vedno višji odstotek kroničnih obolenj. Razpad patriarhalne družine in spremenjeni družinski odnosi imajo za posledico, da živijo stari ljudje ločeno od svojcev. K temu prispeva svoj delež tudi stanovanjska stiska in novi sistem graditve stanovanj, ki so preračunana le na člane ožje družine, pa tudi zaostajanje v razvoju služb za pomoč na domu v primeru bolezni ob rastočem zaposlovanju žensk. Odseljevanje mladine s kmetov v industrijska središča je tudi vzrok, da je na kmetijah vedno več starih, za delo nezmožnih ljudi.

Izkušnje v drugih državah nam dajejo bogatov gradivo za načrtno delo na tem področju.

Dosedanja proučevanja v zvezi z novimi gradnjami pri nas so dala predvsem glede tipov takih zavodov različne rezultate. Svet za socialno varstvo LR Srbije gradi v občinskih središčih kombinirane domove družinskega tipa, s kapaciteto za 60 stanovalcev. V vsaki etaži je zaključena skupina 19 stanovalcev. Poleg prostorov za bivanje in spanje; in to z eno, dvema, tremi in eden s štirimi posteljami (za bolnike), so tu še: garderoba, čajna kuhinja, jedilnica, dnevni prostor in sanitarije. V Beogradu so zgradili poleg takšnega doma pritlične hišice, v katerih sta po dve garsonieri. Stanovalcem teh garsonier je na voljo, ali se hranijo v domu ali pa si pripravljajo hrano sami. Dom organizira po potrebi tudi razne usluge. Zamisel je dobra, vendar je izpeljava zelo draga.

Študijska skupina, ki je izdelala perspektivni program za zgraditev domov za stare ljudi na področju Zagreba, je predvidela v ta namen tri osnovne tipe teh ustanov.

Prvi tip (120 ležišč) naj bi služil prvenstveno bolnim in slabotnim starim ljudem, katerim je potrebna tudi že nega. Takšna ustanova mora imeti vse najpotrebnejše za zdravniške intervencije, kakor tudi terapevtske in rehabilitacijske postopke.

Drugi tip (80 ležišč) je klasični tip doma za stare ljudi. Po njihovem mnenju je 80 postelj gornja meja kapacitete za takšne ustanove, če hočemo v njih ustvariti relativno ugodno vzdušje, da pa pri tem vzdrževanje ustanove ni predrago.

Tretji tip ustanov (640 ležišč) predvidevajo za starejše zakonske pare, katerim zdravstveno stanje še omogoča, da se oskrbujejo sami. Stanovanjski prostori naj bi bili zgrajeni kot garsoniere, in sicer brez kuhinjskih niš, ker bi bila hrana v skupni restavraciji.

Po mnenju študijske skupine bi bilo priporočljivo, da se v manjših mestnih komunah, kjer dopuščajo razmere in je na razpolago ustrezen prostor, realizirajo kombinacije vseh treh tipov; ker bi bila s tem podana za stanovalce večja možnost, da ostanejo v istem okolju tudi v primeru bolezni.

Pri nas še nimamo razčiščenih stališč glede tipov tovrstnih zavodov.

Svet za socialno varstvo je pred nekaj leti priporočil, naj bi se sedanji domovi, ki so izven naselij, v bodoče uporabljali za nastanitev duševno prizadetih starih oseb, katerim stik z realnim svetom ni več življenjsko potreben (za težje primere duševno prizadetih ljudi imamo zavode v Hrastovcu in na Tratah). Vendar to ne bo izvedljivo v celoti, vse dokler ne bomo mogli za vsako občino zgraditi vsaj en nov dom za duševno zdrave stare ljudi, ker morajo vsi ti domovi služiti tudi potrebam svoje okolice. Glede novih domov je bil Svet mnenja, da jih moramo graditi v večjih naseljih, v nekaterih mestih pa naj bi se gradili poleg tega v okviru gradnje drugih stanovanjskih hiš manjši domovi penzijskega tipa, za upokojence samoplačnike. Na pobudo društva upokojencev so bili predvideni takni domovi v Ljubljani, Mariboru in Celju. Mariborsko društvo je poskrbelo tudi že za načrte, vendar z graditvijo niso začeli zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

Pri nadaljnjem proučevanju tega vprašanja smo prišli do sklepa, da bi našim razmeram ustrezal tip odprtega doma za stare ljudi s kapaciteto 80 mest. V njem bi dobili potrebno oskrbo in nego relativno zdravih starih ljudi, pa tudi kronično bolni in rekonvalescenti.

Tak tip doma je utemeljen s psihološkega in ekonomskega stališča. Pri vsakem starem človeku je računati z občasnimi obolenji pa tudi s tem, da postane lahko popolnoma nepokreten. Večkratno menjavanje okolja pomeni zanj psihično travmo. Zato se ne ogevamo za organizacijo specialnih domov za kronično bolne. Da dobi takšen dom več življenja in stika z okolico, pa tudi zaradi velikih potreb, naj bi bila ena izmed dejavnosti doma skrb za rekonvalescente, kar je tudi ekonomsko opravičljivo glede na družbene fonde.

Ob vsakem domu naj bi se organizirala kot posebna dejavnost nega kronično bolnih na domovih. Ta služba naj bi dopolnjevala druge službe, ki naj bi se za pomoč starih ljudem razvile v krajevnih skupnostih, obenem pa bi razbremenjevala geriatrične oddelke bolnišnic ter domove za stare. Pri tem delu je potrebna tesna povezava z zdravstveno in socialno službo.

Kapaciteta kuhinje naj bi bila nekoliko večja, tako da bi bilo možno preskrbovati s primerno hrano tudi določeno število starih stanovalcev iz okolice, bodisi da prihajajo na hrano v dom ali da se jim organizira dostavljanje.

Kljub načelni rešitvi vprašanj glede tipov, kapacitet in lokacije pa še vedno ni rešeno vprašanje o konkretnih nalogah pri zagotovitvi lokacij za potrebe starih

ljudi (dom, klub, stanovanja) v urbanističnih programih naselij in v izpeljavi načrtov.

Spričo dejstva, da nimamo še nobenih izkušenj glede novih gradenj in opreme takšnega doma, bo potrebno posebej proučiti vrsto vprašanj: posebnosti pri graditvi stopnišč, kopalnic, stranišč, umivalnic glede na uporabnike, velikost prostorov za spanje in dnevno bivanje ter skupnih prostorov (jedilnice, dnevni prostori, delovni prostori, balkoni, terase), oprema, ki naj ne bo moderna, pač pa naj vzbuja občutek udobja in varnosti (če stanovalcem ni mogoče pustiti lastno opremo) itd.

Vse to seveda po svoji funkciji in vnanjosti ne sme zaostajati za splošnim razvojem družbenega standarda, biti pa mora v skladu z našimi splošnimi materialnimi možnostmi in tudi z materialnimi možnostmi uporabnikov samoplačnikov.

Vzporedno z razglabljanjem o navedeni problematiki in s postopno realizacijo perspektivnega programa bo potrebno posvetiti posebno skrb osebjem in programom za usposabljanje določenih profilov osebja za tovrstne zavode (upravniki, bolničarke, strežnice, delovni terapevti, socialni delavci, gospodinje itd.).

Spričo širokih perspektivnih nalog na področju zavodskega varstva pa ne smemo zapostavljati dela v sedanjih zavodih, kjer si lahko v marsičem nabereмо koristnih izkušenj za bodoče delo.

Pri adaptacijah teh objektov so predvsem nujne investicije za ureditev sanitarij, za mehanizacijo pralnic in ureditev kuhinj. Izrabljena in neustrezna oprema je potrebna obnove. Odgovorni strokovnjaki naj bi temeljito proučili to vprašanje, da bodo posamezni kosi opreme ustrezali po uporabnosti in tudi po vnanjem videzu starim stanovalcem domov.

IZVLEČEK RAZPRAVE IN SKLEPI POSVETOVANJA

V prvem delu razprave so se navzoči ustavili predvsem ob vprašanjih preventivnega dela na področju družbene skrbi za starega človeka. Gre za gerontološke probleme, katere moremo reševati v stanovanjski skupnosti. V tem pogledu smo doslej odločno premalo storili za normalno starajočega človeka, ki še ne potrebuje neke posebne zdravstveno medicinske oskrbe. Najvažnejše zanj je pač lastno stanovanje in primerno okolje, ki mu lahko v največji meri zagotovi občutek samostojnosti, varnosti in daje možnosti različnega udejstvovanja. Seveda pa je pri tem misliti na primere, ko je nekomu potrebna v različnih vprašanjih tudi tuja pomoč. Zato so potrebne servisne službe za razne usluge starejšim osebam. Te pa se v stanovanjskih skupnostih prepočasi razvijajo. Mnoge oblike dela na tem področju bi lahko razvil Rdeči križ ali Društvo upokojencev. Konferenca za vprašanja družine in gospodinjstva, (ki je bila ustanovljena lansko leto pri Zvezi sindikatov Slovenije), naj bi sprejela v svoj program tudi to vprašanje in ga v sodelovanju z drugimi odgovornimi činitelji kompleksno proučila glede na dane materialne in druge pogoje ter na družbeno strukturo pri nas. To naj bi pomagalo, da bi se te službe hitreje uveljavile.

Podobno je z vprašanjem organizirane službe za pomoč bolnim na domu. Znano

je, da so postelje v bolnicah pogosto zasedene z geriatričnimi bolniki, ki bi si cer lahko bili doma v boljših pogojih, če bi jim oskrbeli odgovarjajočo nego. Mnogi pa ležijo doma brez tiste nege, ki bi jo morali imeti, ker so svojci ves dan odsotni. Kljub nekaterim poizkusom, ta služba še ni stekla in se bo morala pri tem zlasti zdravstvena služba več angažirati. Važno vlogo pri tem ima socialno zavarovanje, ki mora biti zainteresirano na varstvu upokojencev. Razpolaga pa tudi s sredstvi, ki so potrebna za razvoj in ureditev teh služb. Sedanji predpisi so glede tega zelo togi in jih bo treba spremeniti.

Navzoči so obširno razpravljali o stanovanjskem problemu glede na potrebe starejših ljudi. Postavljeno je bilo vprašanje namenske uporabe sredstev, ki se stekajo v občinske stanovanjske sklade kot 4 % prispevek od pokojnin. Ta prispevek je znašal v letu 1961 795 milijonov. Predlagano je bilo naj bi šel del prispevka za stanovanja in za domove za upokojence. Vprašanje bo treba posebej proučiti in predlagati spremembo zakonskih predpisov.

Večkrat se postavlja vprašanje preseljevanja starejših ljudi, ko otroci dorastejo. S psihološkega stališča bi bilo tvegano postavljati to vprašanje takole: "ko mladi osnujejo svojo družino, naj gredo proč, stari pa, ker ne rabijo več takega stanovanja, naj se preselijo v manjša." Dejstvo je, da imajo ostareli ljudje v domačem miljeju večinoma ugodnejše mentalne in tudi materialne pogoje, zaradi česar naj ne bi prihajalo pri nas toliko v poštev preseljevanje starih ljudi, pač pa računati pri načrtovanju novih stanovanj s tem, da je stanovanje uporabno tako za starejše ljudi kot za mlade. Take orientacije do sedaj še nismo imeli.

Stanovanje za normalno starajoče osebe so važen del nacionalnega programa stanovanj, ki je definiran v globalnih sumah, ne pa v strukturi. Zato ugotavljamo določena iskrivljanja, ki vodijo k samo enemu tipu stanovanj, ki ni samo neprimerno za stare ljudi, ampak tudi za našo strukturo družin. Rezultat tega je, preko merna izgradnja malih stanovanj in velike potrebe po večjih stanovanjih. Današnja stanovanjska zakonodaja praktično onemogoča (po finančno organizacijski strani) večjo skrb za stanovanja starih ljudi. Potreben bi bil temeljit študij tega problema, s finančno organizacijskega ter z urbanističnega stališča, pa tudi v pogledu definicije programa stanovanj za stare ljudi. Ker ne moremo pričakovati, da bomo kdaj imeli tako idealni stanovanjski fond, da bi zadostil tudi vsem tehnično funkcionalnim pogojem stanovanj za stare ljudi, bi bilo nujno, da se normalna stanovanja prilagodijo tudi potrebam starih ljudi. V stanovanjski praksi so danes stvari, ki to zahtevo popolnoma negirajo. Na primer kopalnice so delane le za mlade ljudi. Rešiti pa bi bilo le vprašanje tipa kopalnih kadi. Balkon ima pomembno vlogo tudi za stare ljudi ob njihovi zmanjšani možnosti za gibanje. V mnogih slučajih je to edina možnost priti v naravo in na svež zrak. Tu je še tudi vprašanje dvigal. V skrbi za nizko gradbeno ceno, dvigamo število etaž brez dvigala do petega nadstropja, kar predstavlja za starejše prebivalce, če stanujejo v višjih nadstropjih, niz zaprek in nevarnosti.

Posebno vprašanje je oprema stanovanj, ki je danes v celoti prirejena le za mlajše ljudi. Tako n.p.r. stol po svoji uporabi ni enak za človeka, starega 30 ali 60 let. Prav tako so določene posebnosti pri omari za perilo, mizi, postelji. Posebno vprašanje predstavlja pravilna osvetlitev stanovanj, zračenje, ogrevanje itd. Potreben je koordiniran sistematičen študij programa graditve, funkcij in strukture stanovanj, kakor tudi programa oblikovanja in proizvodnje opreme.

Glede naselja, kjer stanuje star človek je potrebno vedeti, da je to območje, v katerem tudi preživi ves svoj čas. Pri ureditvi tega naselja je varnost starega človeka na prvem mestu. Zato je potrebno ločiti promet od pešcev ter urediti sa-

mostojne peš-poti do vseh važnejših objektov. S tem rešujemo obenem že tudi osnovno higiensko varnost, to je zaščito pred hrupom, ki je tudi pomembna za starega človeka. O ureditvi ožjega družabnega centra v samih naseljih še ni jasnih predstav ter bi stanovanjske skupnosti lahko iz prakse nakazale, kaj vse je potrebno narediti. Klubske prostori za stare ljudi bi bili lahko žarišče raznovrstnih oblik dela na tem področju. Ta stremljenja naj bi podprle tudi gospodarske organizacije, ki so ponekod že pokazale razumevanje za ta vprašanja.

Domovi za stare ljudi naj rešujejo to problematiko kompleksno: gerontološko in geriatrično. Poleg tega naj bodo ti domovi odprtega tipa, to se pravi, da bodo nekatere svoje usluge nudili tudi starejšim prebivalcem iz bližnje okolice (prehrana, nega). Osvojen je bil tip mešanega doma z maksimalno kapaciteto 80 mest.

Poleg klasičnih domov za stare ljudi, bo treba iskati v stanovanjskih skupnostih možnosti, da se uredijo enostavni in ceneni manjši domovi za upokojece, katere bi tudi sami upravljali. Potrebna pa bo pomoč pri dodelitvi prostorov, lokacij in sredstev.

V zvezi z medicinskim reševanjem tega problema, stojimo pred nujno nalogo ustanavljanja geriatričnih oddelkov in geriatričnih bolnišnic z istim statusom, kot ga imajo drugi bolniški oddelki oziroma bolnišnice. Geriatrične bolnišnice naj bi bile prav tako odprtega tipa, kjer naj bi se reševali ne samo zdravstveno kurativni primeri, ampak tudi vprašanje vzgoje novega medicinskega kadra, izpopolnjevanje tega kadra in vprašanje raziskovalnega dela. Kompleks teh problemov pa je potrebno povezati z akcijo za povečanje bolniških kapacitet, da se ob tem zagotovijo potrebne kapacitete tudi za geriatrične potrebe, pa tudi z vprašanjem kapacitet naših domov za stare ljudi.

Koristne pobude in smernice, ki jih je dala razprava, kažejo, da so dozoreli pogoji za načrtnejše in poglobljeno reševanje problemov starih ljudi. V zvezi s tem je potreben temeljit študij različnih vprašanj, kot na primer:

- študij ureditve naselij, graditve stanovanj in stanovanjske opreme tudi z vidika potreb starejših stanovalcev
- študij organizacije ustreznih služb za pomoč normalno starajočim ljudem in možnosti delovanja teh služb glede na našo družbeno strukturo in materialne pogoje
- kompleksni študij organizacije geriatrične službe:
- izvenbolnišnične (dispanzerji, posvetovalnice, fizikalna terapija, pedikura, zdravstveno-socialna patronaža, nega bolnih na domu) in bolnišnične (geriatrična bolnišnica, geriatrični oddelki), vzgoje kadrov, sredstev itd.
- študij programov in tipskih projektov za graditev novih domov za ostarele osebe.

Tudi prehrani starajočega človeka bo treba posvetiti več pozornosti. Proučiti bi bilo treba nekatere zakonske predpise in jih izpopolniti glede na vprašanja zaščite starih ljudi (stanovanjska zakonodaja, socialna zakonodaja).

Za izvajanje tako obsežnih nalog je treba zainteresirati vse tiste organe in družbene organizacije, ki naj konkretno rešujejo ta vprašanja ter angažirati številne strokovne delavce. Potrebna pa bodo tudi denarna sredstva. Za začetek naj bi se omogočilo delo s sredstvi iz sklada za socialne ustanove, vendar pa naj bi se

v ta namen določila potrebna sredstva tudi iz raznih drugih skladov kot n.pr. iz republiškega stanovanjskega sklada, iz skladov socialnega zavarovanja, iz sklada Borisa Kidriča in podobno.

ZAPOSILITVENA TERAPIJA V GERIATRIJI

Primerna zaposlitev človeka v dobi staranja postaja pri nas zaradi podaljšanja povprečne starosti prebivalstva, vedno bolj pomembno vprašanje, saj pravimo, da sestoji vse človekovo življenje predvsem iz njegove aktivnosti ter je aktivnost na starost eno izmed sredstev, ki ga ohranja čilega in duševno razgibanega.

To vprašanje se nam odpira že v obdobju aktivne zaposlitve zlasti fizičnih delavcev, ki danes na primer še normalno delajo nekje v ekonomski enoti: na tekočem traku, ob stroju, v rudniku in podobno, vendar pa njihove fizične moči popuščajo in jutri že bo potrebna preemestitev na manj zahtevno mesto. Ali pa bo to mesto tudi enako plačano, to je drugo vprašanje, ki ga ne kaže obravnavati v tem sestavku, čeprav je za vsakega prizadetega življenjsko važno. Mimogrede povedano, kaže praksa, da povzroča nepravilno in brezdušno reševanje tega vprašanja številne duševne pretrse in težka obolenja. Še težje prizadene človeka upokojitev, če nanjo ni pripravljen, če je ta upokojitev le posledica suhega izvajanja zakona glede na doseženi delovni staž in starost, ne glede na fizično in psihično stanje posameznika, ki je lahko še zelo dobro.

Zato je nujno, da sledi upokojitvi druga zaposlitev, ki daje človeku možnosti izživljanja in tudi doseganje uspehov. To pri nas z nekoliko več razumevanja in načrtnejšim delom v družbenih organizacijah, pa tudi s pomočjo delovnih kolektivov ni tako težko izpeljati. Gotovo je, da nastopajo pri zaposlovanju starejših zdravih oseb nekateri problemi, ki so posledica staranja (oslabljen vid, sluh, zmanjšana možnost koncentracije, pozabljivost itd.); zaradi tega je tempo dela ostarelega človeka počasnejši, vendar pa more biti kakovost dela povsem normalna, če je delo pravilno izbrano. Pri tem ne pozabimo, da je sodelovanje starejših ljudi v javnem družbenem življenju lahko še posebej koristno zaradi bogatih življenjskih izkušenj, ki jih starejši človek na ta način posreduje mlajšim ter ima pri tem občutek potrebnosti, kar je za njega osebno zelo pomembno.

Pri kmečkem človeku se vprašanje primerne zaposlitve v obdobju staranja skorajda ne pojavlja, saj poteka njegovo staranje dosti bolj enakomerno in brez velikih življenjskih preobratov, raznovrstne možnosti zaposlitve pri kmečkih delih pa so lahko vedno v skladu z njegovimi sposobnostmi.

Posebno vprašanje je zaposlitev in razvedrilo bolehnih in bolnih starejših ljudi, ki jih bolezen odtrga od zunanjih dogodkov življenja, od sodelavcev in znancev. To odtrganost občutijo še posebno boleče ljudje, ki so zaradi ostarelosti in omejenosti v domovih za stare ljudi.

Že sama preselitev v dom prinaša v življenje posameznikov veliko sprememb: lo-

čiti se morajo od vseh ustaljenih navad, znanega okolja in znancev. V domu je omejena osebna svoboda, ker se morajo podrediti hišnemu redu itd. Če je ob tej spremembi človek še bolan in povsem odvisen od drugih, nastopa vrsta novih težav. Zato je za bolne stare ljudi še kako važno, da jih primerno zaposlimo in s tem vnesemo v njihovo monotono življenje nekaj sprememb in razvedrila.

S pomočjo strokovnih sodelavcev smo pred kratkim pripravili posebni seminar o zaposlitveni terapiji, na katerem smo obravnavali predvsem oblike zaposlitve bolnega človeka v domu za stare ljudi. Na podlagi teoretičnih napotkov udeležencem seminarja, ki so bili uslužbenci iz domov, in ob praktičnem delu, ki naj sledi temu seminarju, želimo zbrati izkušnje in usposobiti kadre za tovrstno dejavnost tudi izven domov - za potrebe v stanovanjskih skupnostih. Pri tem računamo na pomoč in sodelovanje Rdečega križa, društev upokojencev in tudi delovnih kolektivov ter na strokovno podporo zdravnikov in fizioterapevtov. Gradivo seminarja bo izšlo v posebni brošuri. V naslednjem pa objavljamo nekaj odlomkov iz referata tov. Kapus Danice, delovne terapevtke, ki je strokovno pripravila in vodila omenjeni seminar.

Kaj je zaposlitvena terapija?

Zaposlitev kot vrsta zdravljenja ni nekaj novega, vendar pa je zaposlitvena terapija v zadnjih dveh desetletjih dobila bolj določene oblike in zato postala nepogrešljiv činitelj pri usposabljanju bolnih. Popolnoma zgrešeno je mišljenje, da je dovolj, če damo bolniku neko delo, ki rodi produkt in prinese finančni efekt. Samo to ne moremo imenovati zaposlitvena terapija. Dr. Kostnapfel pravi nekje: Zaposlitev pomeni precej več kot samo delo, ki se izpolnjuje vsega življenja; ni izključni činitelj in gibalo življenjske vsebine, vitalnosti, radosti in zadovoljstva, čeprav je za človeka nadvse pomembno. Poleg dela kot zaposlitev štejemo vse tisto, kar izpolnjuje dan vsakega zdravega človeka, to je razvedrilo, ki je kaj različno: kino, poslušanje radia, igranje kart, čitanje itd., sprehodi, obiski in podobno. Pri terapiji pa naj gre res za zdravlilni postopek in ne za proizvodnjo, čeprav je s psihološkega stališča važen tudi izdelek.

Namen zaposlitvene terapije in vrsta zaposlitve

Namen zaposlitvene terapije je v glavnem dvojen: 1) ohranjati ali izboljšati funkcijo od bolezni prizadetih organov zlasti ekstremitet - to pravzaprav kot nadomestilo za fizioterapijo, brez katere si je težko zamišljati uspešno rehabilitacijo geriatričnih bolnikov. To dosežemo predvsem z zaposlitvijo bolnika pri delu ali igri, kjer bo pacient uporabljal prizadete ekstremitete; 2) odvrniti bolnikove misli od črnogledih skrbi za bolezen k bolj pozitivnemu odnosu do življenja. Važen faktor za dosego tega so poleg dela: obiski, glasba, pogovori, družabne igre itd.

Naloga delovnega terapevta je organizirati pacientov dan v skladu z vsemi individualnimi potrebami. Zaposlitev izbiramo za vsakega posameznega pacienta, poleg tega pa tudi za posamezne grupe pacientov, včasih tudi za vse. Pri starih ljudeh so najpogosteje prizadete ekstremitete zaradi artritičnih oziroma artrotič

nih sprememb in ohromelosti bodisi po kapi ali drugih obolenjih, zelo pogosto pa so prizadeta dihala, srce in ožilje; nastopajo večje ali manjše psihične motnje. Izkušnje so pokazale, da je treba zaposlitveno terapijo v geriatriji usmeriti k splošni aktivizaciji starega človeka, pri čemer je treba upoštevati posamezna obolenja in poiskati v zvezi s tem najprimernejše oblike zaposlitve.

S čim bomo paciente zaposlili

Zelo težko je precizirati, katere aktivnosti so najbolj primerne za stare ljudi. Glavni cilj zaposlitvene terapije v geriatriji je, da obdržimo pacienta aktivnega in to, bodisi s primernim koristnim delom, včasih pa tudi samo z določeno obliko rekreacije. Najvažnejši in odločujoči faktorji pri izbiri pa bodo: bolnikovo obolenje oziroma prizadetost ter prejšnje bolnikovo znanje, sposobnosti in interesi, pa tudi naše možnosti. Ker se stari ljudje težje učijo, moramo, če le mogoče izkoristiti to, kar pacient že zna. Vedeti pa moramo vedno v naprej, če bo bolnik zmogel, kar predlagamo, ker mu neuspeh lahko prinese novo razočaranje in še poveča občutek nemoči. Zadovoljstvo zaradi opravljenega dela, čeprav še tako enostavne - ga, je dostikrat že zadostna vzpodbuda za redno delo. Menjava zaposlitve pa je potrebna posebno pri onih, ki so stalno na postelji, da jim tako lažje obdržimo zanimanje.

Le ob sodelovanju in pomoči vseh, ki so zadolženi za delo s starimi ljudmi v domovih za stare in onemogle, nam bo mogoče predstaviti zaposlitveno terapijo kot neobhodno potrebno in uresničiti cilj "dodajati ne samo leta življenja, ampak tudi življenje letom".

Olga Krajger

38. SEJA SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO LRS DNE 23. MAJA 1962.

Dnevni red:

1. Informacija o nastanitvenih problemih starih ljudi.
2. Analiza oskrbnega dne v domovih za stare ljudi.
3. Informacija o nekaterih problemih in izvajanju Resolucije o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti pri otroškem varstvu.
4. Poročilo o izvajanju kategorizacije in evidence otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v LR Sloveniji.
5. Razno.

1. Dejstvo, da je danes življenjska doba daljša, povzroča, odpira vrsto novih problemov - zdravstvenih, socialnih, ekonomskih itd. Vsa ta problematika narekuje, da se vprašanje skrbi za starejše in ostarele obravnava z vso resnostjo in prizadevnostjo, kar je razvidno tudi iz letošnjega programa dela Sveta za socialno varstvo LRS.

Posvetovanje o problemih nastanitve starih ljudi, ki ga je pripravil sekretariat sveta dne 28. februarja 1962, je nakazalo smeri reševanja s konkretnimi nalogami (material o posvetovanju objavljamo na drugem mestu).

Tudi Svet za socialno varstvo LRS je razpravljal o tej problematiki in je po temeljiti razpravi osvojil pobude omenjenega posveta. Svet je ugotovil, da je načrtno in sistematično delo temeljna naloga. Probleme je treba, upoštevaje ekonomske možnosti, strokovno temeljito obdelati. Predvsem je važen študij, pri katerem morajo sodelovati razne strokovne institucije. Treba je predvideti sredstva za študij, organizirati nadaljnje posvete z odgovarjajočimi republiški organi. Le po tako temeljiti pripravi bomo prišli do enotnih stališč, rezultatov in na podlagi vsega tega bomo lahko konkretno izvajali sprejeti program.

V razpravi so bila iznešena tudi nekatera konkretna vprašanja. Tako razvija nje novih oblik dela s starimi osebami in z upokojenci v komuni, v gospodarskih organizacijah. Svet je priporočal proučitev teh novih oblik. Člani sveta so tudi podprli predlog posvetovanja, da se vsaj del 4 % stanovanjskega prispevka upokojencev uporabi namensko za nastanitvene potrebe starih. Republiški zavod za socialno zavarovanje je to vprašanje prav tako obravnaval na svoji skupščini in staval konkretni predlog Zveznemu zavodu v tem smislu. Stališče sveta je, da se to vprašanje ponovno obravnava v okviru republike, ker ga je treba vsestransko oceniti, zlasti tudi s širšega ekonomskega vidika. Na podlagi sprejetega načelnega stališča bi se eventualno storili nadaljnji koraki za ustrezno zakonsko ureditev.

Sicer bo svet o celotni problematiki starih še razpravljal in je sedaj na sekretariatu sveta, da se v smislu ugotovitev posveta in seje sveta organizira načrtno nadaljnje delo.

2. Svet za socialno varstvo LRS že nekaj časa intenzivno spremlja in proučuje delo socialnih zavodov za odrasle. Tako je analiza o življenju starih ljudi v domovih pokazala na resno zaostajanje teh služb za razvojem na drugih področjih našega družbenega življenja in na niz pomanjkljivosti, katere bo treba postopoma odpraviti v cilju, da tudi v domovih dvignemo splošno raven. Analiza o delovnih in življenjskih pogojih osebja v domovih je pokazala na neugodno stanje, zlasti v pogledu strokovnosti in nagrajevanja. Poleg nekaterih konkretnih ukrepov za boljše nagrajevanje predvsem določenih profilov, bo potrebno na tem področju dolgotrajnejše in sistematično delo na usposabljanju osebja. Najnovejša analiza oskrbnih stroškov pa je imela namen prikazati delo domov za stare ljudi pri izvajanju novega zakona o socialnih zavodih, gledano skozi strukturo in ceno oskrbnega dne. Ta analiza pade prav v čas novih ukrepov, odlokov in priporočil najvišjih političnih in upravnih forumov v zvezi s štednjo, zaradi česar je tembolj pomembna ter bo prispevala k hitrejšemu izvajanju teh ukrepov konkretno na področju varstva odraslih.

Z zakonom o socialnih zavodih so prešli zavodi na popolno ekonomsko samostojnost, kar je poudarjeno z načelom, da si zavod sam sprejme pravila svojih organizaciji in delu. Razširilo se je tudi družbeno upravljanje tako, da imamo sedaj svete, kot širše družbene organe in upravne odbore, ki se volijo iz

kolektivov in preko katerih je poudarjena vloga kolektiva pri upravljanju zavoda. Sveti zavodov so začeli z delom še le v letošnjem letu. Sprejeli so najprej pravila o organizaciji in delu zavodov. V teku je odobravanje novih cen oskrbnega dneva in določanje novih prejemkov delavcev in uslužbencev na podlagi pravilnikov, katere so s soglasjem svetov pripravili upravni odbori.

Socialni zavodi po predpisih načeloma niso omejeni v zaračunavanju stroškov oz. višine oskrbnega dne. Na vsak način pa bi moralo veljati osnovno načelo, da je oskrbni dan čimbolj ekonomičen, obenem pa v takšnih mejah, da zaradi tega ne trpi osnovni namen delovanja zavoda, ter da se razvija delo na tem področju v skladu s sorodnimi službami in z našimi splošnimi in materialnimi možnostmi.

Na podlagi predloženega gradiva in po proučitvi obstoječega stanja je svet ugotovil, da je potrebno v zakonitih rokih urediti pravno stanje zavodov (pravila, pravilniki), pri tem pa ponovno skrbno proučiti vprašanje sistemizacije delovnih mest v zavodih in vprašanje osebnih dohodkov. Prav tako je skrbeti za strokovno usposabljanje kadrov. Tudi vprašanju materialnega stanja zavodov je posvetiti vso pozornost, zlasti ceni oskrbnega dne, da se doseže čim racionalnejše gospodarjenje. Seveda slednje ne sme biti v škodo uslug oskrbovanem, ker moramo stremeti za višjo ravnijo in razširitevjo uslug.

V tem smislu bo deloval sekretariat sveta skupaj s koordinacijskim odborom zavodov in bodo organizirana posvetovanja s pritegnitvijo družbenih organov ter nudena vsa potrebna strokovna pomoč.

3. V Beogradu je bila pred kratkim razširjena seja Sekretariata Konference za družbeno aktivnost žensk Jugoslavije, ki so ji prisostvovali tudi predstavniki skupščinskih odborov, Sekretariata za socialno politiko in komunalna vprašanja in Saveta za staranje o deci. Na seji so razpravljali o uresničenju priporočil Zvezne Ljudske skupščine o nadaljnjem razvoju otroškega varstva. Iz poročil, ki so jih poslali iz posameznih republik in iz razprave se je lahko ugotovilo, da po sprejetju priporočil na področju otroškega varstva ni bil dosežen tak napredek, kot se je pričakovalo. Vzrokov za to je več. Neposredno po sprejetju priporočil ni bilo čutiti povečane aktivnosti družbenih organizacij, kajti predvidevalo se je, da bodo že sama priporočila pomenila močan impulz za razširitev dejavnosti otroškega varstva. Izkušnje pa so pokazale, da brez pospešenega delovanja organizacij in strokovnih služb ter brez aktivnega sodelovanja državljanov, kljub priporočilom, ni mogoče doseči večjega napredka na tem področju, čeprav lahko na splošno ugotovimo večjo razgibanost v delovanju družbenih organizacij in pripravljenost državljanov, da z neposrednim sodelovanjem pripomorejo k izboljšanju materialnih in drugih pogojev za razvoj otroškega varstva. Toda ta povečana družbena aktivnost je naletela na določene ovire, ki jih je treba odpraviti, da bi resnično dosegli večji napredek na področju otroškega varstva. Te izvirajo iz dejstva, da nimamo izdelanih občinskih programov za razvoj te dejavnosti, ki naj bi bil temelj družbene aktivnosti in investicijske politike. Zaradi tega se zelo pogosto srečujemo z nejasnimi pojmovanji, koncepta otroškega varstva in vloge družine in družbe pri urejanju teh vprašanj. To često povzroča tudi nesmotrno gospodarjenje s sredstvi, ki jih daje družba in manjši napredek, kot bi bil že sedaj v resnici možen.

Zato so bili prisotni mnenja, da je treba v letošnjem letu posvetiti posebno pozornost pripravi enotnih občinskih programov za razvoj otroškega varstva. Programi naj bi izhajali iz potreb in materialnih možnosti posameznih komun ter skladno s tem predvidevali predvsem tiste rešitve in oblike, ki lahko najbolj hitro in učinkovito prispevajo k organiziranemu varstvu otrok in razbremenitvi

družine. Pri tem bo zlasti treba upoštevati redno zdravstveno varstvo otrok in mladine, urejeno prehrano in varstvo otrok v času, ko so starši zaposleni. V programih naj dobijo svoje mesto stanovanjske skupnosti, ki vedno bolj postajajo nosilke organizirane skrbi za otroke in kjer se bo v praksi uresničevalo, kar bo predvideval program.

Program razvoja otroškega varstva naj bo skupno delo vseh organizacij in ustanov, ki delujejo na tem področju v okviru posamezne komune in naj prispeva k pospešeni skupni akciji za rešitev perečih vprašanj. O programih naj razpravljajo tudi ljudski odbori in skladno z družbenim interesom za zdravo rast otrok in za razbremenitev zaposlenih staršev sprejmejo svoje obveznosti.

Na seji je bilo govora tudi o upravljanju in vzdrževanju otroških ustanov. Pri tem je bilo poudarjeno, naj se otroške ustanove razvijajo kot samostojne družbene institucije, ki poslujejo na ekonomski osnovi, torej tako kot vse druge ustanove, kjer uveljavljamo princip dohodka in družbenega upravljanja. Sredstva za vzdrževanje ustanove naj prispevajo družba in starši. Izračun ekonomske cene za vsakega otroka torej ne pomeni, da naj bi starši krili celotno ceno, ne odreka družbene pomoči družini, pač pa mora povzročiti večji interes vseh za ekonomičnost poslovanja ustanove. Družbena sredstva naj bi se vsem oblikam otroškega varstva dodeljevala na osnovi njihovega programa. Merilo za to naj bi bilo število otrok, ki jih zajemajo v varstveno-vzgojno dejavnost, ne pa število vzgojnega kadra, kot je bilo to doslej. Starši pa naj bi za svoje otroke prispevali po svoji materialni zmogljivosti.

O navedenih vprašanjih smo pri nas v Sloveniji že preje razpravljali, kar je prišlo še posebej do izraza v Resoluciji o nalogah komune in stanovanjskih skupnosti na področju otroškega varstva. Tudi načela Resolucije se uveljavljajo prepočasi, zato je potrebno posvetiti posebne napore, da bi otroško varstvo zaživeło v najrazličnejših oblikah. V posameznih komunah se je mnogo od tega že izvršilo, ali pa se pripravlja. Kljub temu pa smatramo, da bi te ugotovitve in sklepi morali hitreje prispevati k nadaljnji še bolj pospešeni akciji za razširitev otroškega varstva v vseh naših občinah.

Na temelju navedenih ugotovitev je Svet za socialno varstvo razpravljal in sklenil, da se bodo skupaj s Svetom za šolstvo LRS in Glavnim odborom Zveze prijateljev mladine pripravila okrajna posvetovanja občinskih predsednikov za varstvo družine, občinskih predsednikov svetov za šolstvo, predsednikov društev prijateljev mladine in predsednikov Konferenc za družbeno aktivnost žensk. Na teh posvetovanjih se bo obravnavala ta problematika in sprejeli bi se konkretni sklepi za nadaljnje delo in ukrepe.

4. Svet je razpravljal o dosedanjem poteku izvajanja kategorizacije in evidence otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v LR Sloveniji. Svet je sklenil priporočati pristojnim organom nekatera napolnena organa zacijskega, finančnega in strokovnega značaja.

Potrebno je namreč, da bi pristojni družbeni in upravni organi razpravljali o kategorizaciji prizadetih otrok na svojem področju in storili vse potrebno za hitrejše in načrtnejše izvajanje.

O tej razpravi pa je svet tudi ugotovil, da je treba že zdaj razmišljati o investicijah v posebno šolstvo, ker kategorizacija ni sama sebi namen. Svet za socialno varstvo bo obdelal to problematiko skupaj s prizadetimi organi in organizacijami in pripravil program razvoja posebnega šolstva. Ta program naj

bi bil obravnavan na skupni seji s Svetom za šolstvo LRS, da bi se potem lahko izdelal program perspektivnega razvoja posebnega šolstva za našo republiko.

5. Pod razno je svet na seji imenoval svojega zastopnika v svete kot nove družbene organizacije nekaterih socialnih zavodov, kakor to predvidevajo njihova pravila.

Dr. V. L.

IZVRŠEVANJE VZGOJNEGA UKREPA STROŽJEGA NADZORSTVA

Uvod

Vzgojne ukrepe strožjega nadzorstva je uvedla v našo mladinsko kazensko pravo novela h kazenskem zakoniku¹. Ta vzgojni ukrep lahko izvršujejo starši ali skrbnik, druga družina ali skrbstveni organ. Senati za mladoletnike bodo lahko uporabili vzgojni ukrep strožjega nadzorstva, če so pri mladoletniku potrebni "trajnejši vzgojni ali poboljševalni ukrepi, ni pa potrebno, da bi bil popolnoma izločen iz dotedanjega okolja" (3. odstavek 70. čl. KZ).

Z določbami kazenskega zakonika o vzgojnem ukrepu strožjega nadzorstva je dobila služba socialnega varstva nove naloge. Senat za mladoletnike namreč lahko odredi, da naj skrbstveni organ nadzira izvrševanje strožjega nadzorstva staršev oziroma skrbnika ali v drugi družini. Pri tem nadzorstvu pomaga skrbstveni organ staršem, skrbniku ali rejniški družini. Kadar ni pogojev, da bi strožje nadzorstvo opravljali starši oziroma skrbnik in kadar mladoletnega storilca kaznivega dejanja tudi ni mogoče oddati v drugo družino, tedaj lahko sodišče izroči mladoletnika v nadzorstvo skrbstvenemu organu.

Ker je bilo treba pripraviti skrbstvene organe za opravljanje novih nalog, je novela določila, da bo republiški zakon določil, od kdaj se bodo uporabljala določila kazenskega zakonika o strožjem nadzorstvu skrbstvenega organa. Odlog uporabe teh določb kazenskega zakonika pa je mogoč najdalj do konca leta 1963.

V Sloveniji se je s 1. 2. 1960 služba strožjega nadzorstva skrbstvenega organa uvedla poskusno pri 7. večjih in kadrovsko boljše zasedenih občinah (Bežigrad, Center, Moste in Šiška v Ljubljani, Center in Tabor v Mariboru in Celje), potem ko so uslužbenci teh skrbstvenih organov prisostvovali seminarju, v katerem so se spoznali z osnovami svojih novih nalog. Za socialne delavce, ki naj bi v občinah opravljali strožje nadzorstvo, je sekretariat Sveta za socialno varstvo LRS nato priredil v letu 1960 še dva taka seminarja².

¹ Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika (Uradni list FLRJ 30/59)

² Društvo socialnih delavcev Slovenije je izdalo predavanja teh seminarjev kot svojotretjo publikacijo, Socialne službe v Sloveniji, Socialno delo v mladinskem sodstvu, Ljubljana 1961.

Ko so bili s temi seminarji uslužbenci vseh občin v Sloveniji, ki naj bi opravljali strožje nadzorstvo skrbstvenega organa seznanjeni z novimi nalogami, je bil izdan republiški zakon o začetku uporabljanja določb kazenskega zakonika o strožjem nadzorstvu po skrbstvenem organu³. Po tem zakonu se je ta vzgojni ukrep lahko začel uporabljati s 1. I. 1961.

V letu 1961 so senati za mladoletnike, po podatkih Državnega sekretariata za pravosodno upravo LR Slovenije, izrekli vzgojne ukrepe zoper 488, v letu 1960 pa zoper 398 mladoletnikov. V primerjavi z letom 1960 so torej v letu 1961 izrekli vzgojne ukrepe zoper 90 mladoletnikov več kot v letu 1960. Če upoštevamo, da je po zadnjem ljudskem štetju 31. 3. 1961 bilo v Sloveniji 100 118 mladoletnikov od 14-18 leta⁴, pomeni, da so bili v letu 1961 izrečeni vzgojni ukrepi zoper 0,48 %, v letu 1960 pa zoper 0,39 % kazensko odgovornih mladoletnikov.

Spodnja razpredelnica nam pokaže, koliko so senati za mladoletnike v letih 1960 in 1961 izrekli vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva:

Vzgojni ukrep strožjega nadzorstva	1960		1961	
	absolutno število	% *	absolutno število	% *
Staršev ali skrbnika	60	15,57	75	15,36
Druge družine	3	0,75	2	0,45
Skrbstvenega organa	89	22,36	193	37,57

* Odstotki so izračunani od skupnega števila izrečenih vzgojnih ukrepov in sicer za leto 1960 od 398, za leto 1961 pa od 488.

V tem sestavku bom najprej prikazal, kako se v Sloveniji uporablja in izvršuje vzgojni ukrep strožjega nadzorstva, nato pa bom skušal očrtati položaj in naloge socialnega delavca pri izvrševanju tega vzgojnega ukrepa.

³ Uradni list LRS 39/60 z dne 29. XII. 1960.

V LR Hrvaški je bilo po zakonu o primenjivanju odgojnih mjer upuživanja u disciplinski centar i pojačanog nadzora organa starateljstva (Narodne novine 48/60 z dne 28. XI. 1960) določeno, da se strožje nadzorstvo skrbstvenega organa na območju okrožnih sodišč Zagreb, Rijeka, Karlovac in Split lahko uporablja od 1. I. 1961, na območju ostalih okrožnih sodišč pa najkasneje od 1. I. 1962.

V LR Bosni in Hercegovini je zakon z enakim nazivom kot v Hrvaški (Službeni list 45/61 z dne 17. XI. 1961) določil, da se strožje nadzorstvo skrbstvenega organa lahko uporablja od 1. I. 1962 na področju 33 okrajnih sodišč, ki so v zakonu navedeni. Uporaba pa je delno omejena le na področje posameznih občin. Na ostalih delih področij okrožnih sodišč pa se ta vzgojni ukrep lahko uporabljal od 1. X. 1963.

V ostalih republikah do 1. IV. 1962 še niso bili izdani republiški zakoni po 292. členu novele.

⁴ Začasni podatki popisa prebivalstva 31. 3. 1961, Zavod LR Slovenije za statistiko, Ljubljana, junija 1961.

Strožje nadzorstvo staršev in skrbnika

Od sedmih vzgojnih ukrepov, ki jih sodišča danes lahko uporabljajo za delikventne mladoletnike, je zavzemala uporaba strožjega nadzorstva staršev oziroma skrbnikov v Sloveniji tako v letu 1960, kot v letu 1961 tretje mesto. Čeprav so sodišča v Sloveniji izrekla v letu 1961 petnajst vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva staršev oziroma skrbnika več, kot leta 1960, je uporaba tega vzgojnega ukrepa v odnosu do ostalih izrečenih vzgojnih ukrepov ostala skoraj na isti ravni (glej razpredelnico v uvodu).

Od 46 ali 61 % vseh sklepov, s katerimi so senati za mladoletnike v letu 1961 izrekli vzgojni ukrep strožjega nadzorstva staršev ali skrbnika, jih je bilo le 17 % izrečenih na sejah senatov, 83 % pa na glavni obravnavi. To kaže, da senati za mladoletnike posvečajo veliko pozornost navzočnosti mladoletnika, ko izrekajo ta vzgojni ukrep.

V 65,2 % primerov so sodišča odredila, da naj skrbstveni organ nadzoruje izvrševanje tega vzgojnega ukrepa in naj pomaga staršem oziroma skrbniku, dočim v preostalih 34,8 % tega niso odredila. V 23,9 % so sodišča izrekla vzgojni ukrep strožjega nadzorstva matere, v po enem primeru pa strožje nadzorstvo matere in očeta, očeta in starejšega brata, skrbnika, v preostalih primerih pa na splošno staršev. Nepopolnost družine ne more biti razlog, da se ne bi izrekel tak vzgojni ukrep.

Od vseh pregledanih odločb, v katerih so senati za mladoletnike uporabili ta vzgojni ukrep, so le v dveh primerih uporabili tudi pooblastilo 2. odstavka 73. člena KZ in dali staršem navodila za nadaljnjo vzgojo mladoletnika. V enem primeru je iz sklepa razvidno, da je sodišče naročilo materi, "da poskrbi za sina, da se bo izučil in da pazi na njegov prosti čas", v drugem primeru pa je rečeno le na splošno "Po 2. odstavku 73. člena KZ se staršem dajo potrebna navodila glede mladoletnikove vzgoje".

Že ta bežna in nepopolna analiza odločb, s katerimi so senati za mladoletnike izrekli vzgojni ukrep strožjega nadzorstva staršev ali skrbnika, pa nam vendar kaže, da senati za mladoletnike vse preveč pavšalno izrekajo ta ukrep, ne da bi z dajanjem navodil staršem ali skrbniku glede mladoletnikove vzgoje in nadaljnje ga razvoja skušali čimbolj individualizirati ta vzgojni ukrep strukturi mladoletnikove osebnosti in potrebam njegove nadaljnje vzgoje. Ta ugotovitev pa velja le za tiste primere, ko razpolagajo senati za mladoletnike z dovolj gradiva za take napotke. To se pravi, da razpolagajo z dobrim poročilom skrbstvenega organa o "razmerah, v katerih mladoletnik živi in drugih okoliščinah, ki se tičejo njegove osebnosti" (1. odst. 439. člena zakonika o kazenskem postopku) in zlasti tudi z mnenji izvedencev o mladoletnikovem zdravstvenem stanju, njegovi duševni razvitanosti, psihičnih lastnostih ali nagnjenjih (4. odst. 439. člena ZKP). Teh mnenj pa je v mladinsko kazenskih spisih naših sodišč še vse premalo. Brez zadostne ugotovitve osebnosti mladoletnika pa individualizacija vzgojnih ukrepov ni mogoča.

Za vso Slovenijo nimamo podatkov, kako so skrbstveni organi nadzirali ta vzgojni ukrep in kako so pomagali staršem. Če pa lahko sodimo po analizi, ki je bila narejena v mariborskem okraju, kjer je socialna služba še kar dobro organizirana, tedaj lahko le ugotovimo, da so skrbstveni organi malo nadzirali izvajanje tega vzgojnega ukrepa in še manj pomagali staršem oziroma skrbniku pri izvajanju od-

rejenega strožjega nadzorstva. S to ugotovitvijo pa seveda nočemo zanikati, da obstojijo morda posamezni skrbstveni organi, ki zadovoljivo opravljajo dolžnosti, ki jih nalaga kazenski zakonik glede izvrševanja tega vzgojnega ukrepa.

Strožje nadzorstvo druge družine

Ta vzgojni ukrep uporabljajo sodišča zelo redko. V obeh letih, odkar je v veljavi novo mladinsko kazensko pravo, zavzema ta vzgojni ukrep po pogostnosti upora - be s strani senatov za mladoletnike predzadnje mesto. V letu 1961 so senati za mladoletnike po uradnih podatkih (glej razpredelnico v uvodu) uporabljali ta vzgojni ukrep še manjkrat kot v letu 1960. Ob pregledu zbirke sodnih odločb, ki jih zbirala Svet za socialno varstvo LR Slovenije, pa sem našel, da so senati za mladoletnike v letu 1961 izrekli ta vzgojni ukrep v štirih primerih in sicer: dvema šestnajst letnima in dvema sedemnajstipolletnima mladoletnikoma. V treh primerih so domače razmere mladoletnika in zlasti v dveh primerih ravnanje očma narekovale oddajo mladoletnikov v drugo družino. Sodišče je v enem primeru oddalo mladoletnika v drugo družino, ki jo je našel zavod za socialno delo in je zato spremenilo prvotno izrečen ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v strožje nadzorstvo druge družine. V drugem primeru pa se je druga družina že brigala za mladoletnika, v tretjem primeru druga družina ob izreku vzgojnega ukrepa z še ni bila znana, v četrtem primeru pa se je ponudil psiholog enega naših vzgojnih zavodov, da se bo brigal za mladoletnika. V vseh primerih, razen v zadnjem, je senat za mladoletnike odredil, naj skrbstveni organ, (ki je v dveh primerih natančno naveden) nadzoruje izvršitev ukrepa in naj po potrebi pomaga družini, kateri je bil izročen mladoletnik. Sodim, da je izrečeni vzgojni ukrep v tretjem primeru zelo dvomljiv in da bo moralo sodišče uporabljati vzgojni ukrep spremeniti, če skrbstveni organ ne bo našel primerne družine, kamor bi mladoletnika lahko oddal. Ta vzgojni ukrep je tako občutljiv, da ga sodišče ne bi smelo izreči pavšalno, ne da bi v svoji odločbi popolnoma konkretno imenovalo družino, ki bo izvajala nadzorstvo nad mladoletnikom. S pavšalnim izrekom vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva druge družine se tudi ne prihrani na času, saj bo treba ponovno obravnavati primer. Razen tega pa se mi zdi, da povzroča pri mladoletniku manj škode negotovost pred izdajo vzgojnega ukrepa, ki je končno sama po sebi razumljiva, kot pa negotovost po izdaji odločbe o vzgojnem ukrepu. Če je v četrtem primeru sodišče zaupalo nadzorstvo psihologu, ni bilo zakonito, da ni odredilo nadzorstva izvrševanja tega ukrepa po skrbstvenem organu (3. odstavek 74. člena KZ).

Obstojijo mnenja, da bo v sedanjih razmerah, ko je vedno več družin, kjer sta zaposlena tako oče kot mati, tudi vedno manj možnosti najti družine, ki bi lahko sprejele v vzgojo tujega otroka in to še delinkventnega povrhu. To tembolj, ker nekatere družine dajejo celo lastne otroke drugam na čuvanje in vzgojo, za čas, ko sta oba roditelja zaposlena. Za delinkventnega mladoletnika ali mladoletnico pa tudi ni dovolj dobra vsaka družina, marveč mora taka družina imeti posebne kvalitete. Mnoge družine se tudi zavedajo težavnosti in odgovornosti, če sprejmejo delinkventnega mladoletnika v vzgojo, pa si zaradi velikega tveganja večkrat premislijo prevzeti to breme. Obstoječa stanovanjska stiska, zlasti v mestih in industrijskih krajih pa je nadaljnja ovira, ki onemogoča uspešno uporabo tega vzgojnega ukrepa. Tako naj bi ta ukrep ostal omejen le na redke primere.

Kljub vsem težavam, ki so zvezane s tem vzgojnim ukrepom bi ga vendar pogrešali, če ne bi obstojal. Vsekakor bo glede uporabe tega vzgojnega ukrepa potreb-

na veliko večja prizadevnost skrbstvenih organov⁵. Kaže, da skrbstveni organi pri izboru druge družine večkrat pozabljajo na družine mladoletnikovih sorodnikov (tete, strici, stari starši, starejši bratje ali sestre), ki mu morda lahko tudi nudijo boljše čustveno oporo. Z nadaljnjim razvojem in poglobljanjem samoupravljanja pri nas, kakor tudi z večjim razumevanjem za pravo skupnost ljudi, zlasti v stanovanjskih in krajevnih skupnostih, bodo naša sodišča ta vzgojni ukrep verjetno lahko bolj pogosto uporabljala, kot pa do sedaj.

Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa

Senati za mladoletnike so vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa praeter legem uporabljali v Sloveniji že v letu 1960, dasi so ga mogli izrekati zakonito šele od 1. I. 1961³. Zato nas ne sme presenetiti, da so sodišča v letu 1961 izrekla 100 ali 16,23 % vzgojnih ukrepov te vrste več, kot leta 1960. Razen tega pa so sodišča vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v letu 1961 najbolj pogosto uporabljala.

Ob pregledu 140 ali 72,5 % vseh sodnih odločb, s katerimi je bil izrečen ta vzgojni ukrep, sem ugotovil, da so senati za mladoletnike ta vzgojni ukrep v 81,6 % izrekli po opravljeni obravnavi in le v 18,4 % na sejah senatov. Spisek kaznivih dejanj, ki so bila povod za uporabo tega vzgojnega ukrepa, je zelo pester, od najbolj pogostih premoženjskih deliktov (po 249, 250, 254, 254 a, 258, 259, 265, 322. čl. KZ) preko kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja (po 268, 269, 271 v zvezi z 273 čl. KZ) do nasilnih (po 141, 142, 143, 144, 153, 289, 302, 303 čl. in seksualnih deliktov (po 181 in 198 čl. KZ). Senati za mladoletnike so le v 32 % pregledanih odločb konkretno odredili skrbstveni organ, ki naj izvršuje strožje nadzorstvo, v ostalih primerih je bilo strožje nadzorstvo skrbstvenega organa odrejeno le na splošno. Le senat za mladoletnike okrajnega sodišča v Murski Soboti je z osebnim in rojstnim imenom imenovalo uslužbenca skrbstvenega organa, ki bo opravljal strožje nadzorstvo. Razen tega pa sem le pri dvanajstih odločbah senata za mladoletnike okrajnega sodišča v Ljubljani našel navodila sodišča skrbstvenemu organu glede izvajanja strožjega nadzorstva. Zaradi pomanjkljivih podatkov sodnih odločb ni bilo mogoče ugotoviti, kakšni kriteriji so vodili senate za mladoletnike pri uporabi vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa.

⁵ Rejništvo - oddaja v tujo družino ima v Sloveniji že daljšo tradicijo. O oddaji vzgojno zanemarjenih otrok v tuje družine je poročal že Milčinski v svojem znanem poročilu za I. avstrijski kongres otroškega varstva. Njegovo poročilo, pod naslovom *Verwahrloste und entartete Jugend in Krain*, je bilo objavljeno v *Laibacher Zeitung* aprila 1906 (številke 83 - 93). Rejništvo je bilo v Jugoslaviji zelo pomanjkljivo urejeno z zakonom o zaščiti dece in mladine z dne 22. 2. 1922. Ljudska skupščina LR Slovenije je dne 24. 10. 1960 izdala zakon o rejništvu (Uradni list LRS 34/60). Po 10. členu tega zakona se lahko dajejo v rejo tudi družbeno neprilagojeni otroci (torej tudi delikventni), vendar le takim družinam *ki po svojih osebnih lastnostih in sposobnostih lahko uspešno vzgajajo take otroke*. Strokovno navodilo za izvajanje zakona o rejništvu (okrožnica Sveta za socialno varstvo LRS št. 52-22/2, z dne 28.6. 1961, Vestnik Sveta za zdravstvo LRS in Sveta za socialno varstvo LRS, št. 5-8, 1961, str. 154-157) pa določa, da morajo biti za take otroke "rejniške družine še skrbneje individualno izbrane in za nego in vzgojo takih otrok dovolj pripravljene".

Ob teh ugotovitvah sodim, da bi bilo potrebno na posebnem sestanku sodnikov za mladoletnike prediskutirati, kaj bi vsebovale odločbe o odreditvi tega vzgojnega ukrepa. Pri tem mislim, da bi morale biti te odločbe zelo konkretne. Sodne odločbe bi morale vsebovati ne le konkretno, kateri skrbstveni organ naj bi izvajal strožje nadzorstvo, ampak bi morale navajati tudi uslužbenca skrbstvenega organa ali prostovoljnega socialnega delavca, kateremu bo zaupan mladoletnik. Na ta način bi bil ta uslužbenec ali prostovoljni socialni delavec tudi bolj vezan na svojo dolžnost in bi verjetno čutil več odgovornosti. Nenavajanje osebe, ki naj izvaja strožje nadzorstvo, ustvarja v tem pogledu anonimnost, ki uspešnosti tega vzgojnega ukrepa ne more koristiti. Mladoletnik in njegova družina naj ve, kdo je tista oseba, ki jim bo pri vzgojnih in drugih težavah mladoletnikovega razvoja pomagala in na katero se tudi sami lahko obrnejo, če čutijo za to potrebo.

Glede kriterijev za uporabo vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa pa imajo senati za mladoletnike še premalo izkušenj, da bi jih že postavljali. Za to bodo potrebne tudi raziskave, pri katerih mladoletnikih so se izrečeni vzgojni ukrepi strožjega nadzorstva obnesli. Sedaj pa je še prezgodaj začeti s takimi raziskavami, ker mora poteči nekaj časa od ustanovitve ukrepa, da se v tem času lahko opazuje mladoletnikovo ponašanje. Le iz tega bomo lahko sodili, ali se je izrečeni vzgojni ukrep obnesel ali ne.

Uspešnost uporabljanja vzgojnega ukrepa je odvisna od njegovega izvajanja. Kakšne so dosedanje izkušnje pri izvajanju tega vzgojnega ukrepa?

Pri nas izvajajo strožje nadzorstvo skrbstvenega organa:

- uslužbenci skrbstvenih organov,
- socialni delavci centrov za socialno delo in
- prostovoljni socialni delavci.

Med uslužbenci ljudskih odborov v Sloveniji, ki so nameščeni v resoru socialnega varstva, je le 12 % takih, ki so končali višjo šolo za socialne delavce⁶. Ostali uslužbenci nimajo posebne predizobrazbe za socialno delo. V letu 1960 se je s strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa ukvarjalo 72,7 % vseh slovenskih občin. V goriškem okraju se ni bilo treba nobeni občini ukvarjati z izvajanjem tega vzgojnega ukrepa, ker v tem okraju skoraj ni mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.

Uradna poročila, kot tudi druge analize so ugotovila, da so uslužbenci skrbstvenih organov z delom preobremenjeni. Tudi se opaža, da so uslužbenci skrbstvenih organov še vedno preveč pisarniški ljudje in še vse premalo terenski delavci. Zelo jih zavira administracija. Pri vsem tem pa nimajo nobenega časa za lastno strokovno dviganje. To so objektivni pogoji, ki seveda vplivajo tudi na izvajanje strožjega nadzorstva.

Analiza, ki jo je opravilo okrožno javno tožilstvo v Mariboru za mariborski okraj ugotavlja:

- Skrbstveni organi nimajo evidentiranih vseh primerov izrečenih vzgojnih ukrepov strožjega nadzorstva skrbstvenega organa. Posledica tega je, da se nekaj odrejenih vzgojnih ukrepov te vrste sploh ne izvaja.

⁶ Šola za socialne delavce je bila ustanovljena v Sloveniji z zakonom z dne 19. VI. 1955 (Uradni list LRS 24/55), leta 1960 je bila preimenovala v Višjo šolo za socialne delavce (Uradni list LRS 34/60).

- V nekaj evidentiranih primerih skrbstveni organi niso ničesar storili za izvajanje vzgojnega ukrepa. Tudi preteče dosti časa, predno vzamejo primer v delo. Pri nekem skrbstvenem organu so prejeli sodno odločbo 27. IV. 1961, prvo dejanje po prejemu sodne odločbe pa so opravili šele 17. VII. 1961, pri nekem drugem so prejeli odločbo 8. III., prvi stik z mladoletnikom pa so vzpostavili šele 9. VIII. 1961.
- V pretežni večini vodijo strožje nadzorstvo uslužbenci skrbstvenega organa.
- Praviloma opravljajo uslužbenci skrbstvenega organa strožje nadzorstvo tako, da vabijo mladoletnike na razgovore v svojo pisarno in sicer večinoma enkrat na mesec, dasi so primeri, kjer jih vabijo tudi po štirikrat.
- Zelo je različen čas, ki ga uslužbenci skrbstvenih organov uporabijo za izvajanje strožjega nadzorstva nad posameznim mladoletnikom. Ta čas se giblje med 10 minutami do 16 ur na mesec. Prizadevne občine posvetijo izvajanju tega vzgojnega ukrepa povprečno 5 ur mesečno. Uslužbenci skrbstvenih organov sami uvidijo, da bi se bilo z mladoletniki pod strožjim nadzorstvom treba več ukvarjati, vendar tožijo, da tega zaradi obremenitve z drugimi deli ne zmorejo.
- Uslužbenci skrbstvenih organov imajo stike s starši. Te stike vzpostavljajo v večji meri na domovih mladoletnikov. Kljub tej ugotovitvi pa je tudi ugotovljeno nasprotno, da mnogi uslužbenci skrbstvenih organov nimajo nobenih stikov s starši zaupanih jim mladoletnikov.
- Pri izvajanju strožjega nadzorstva so skrbstveni organi največ v stikih s krajevnimi uradi, nato z delodajalci, šolami, organizacijo LMS in organi ljudske milice. Značilno je, da se ne poslužujejo pomoči društev prijateljev mladine, niti ne komisij stanovanjskih skupnosti. Na posebno vprašanje, zakaj se jih ne poslužujejo, so skrbstveni organi odgovorili, da obojni nimajo pogojev, da bi lahko pomagali pri izvajanju strožjega nadzorstva.
- Preko polovice mladoletnikov pozitivno ocenjuje vzgojni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa, nekaj manj kot ena desetina ga ocenjuje negativno, dočim so ostali indiferentni v oceni tega vzgojnega ukrepa.
- Nekaj več kot ena tretjina staršev sodi, da je ta vzgojni ukrep umesten, nekaj manj kot ena desetina staršev ga ocenjuje negativno, skoraj prav toliko staršev je napram temu vzgojnemu ukrepu indiferentnih, dočim za ostale starše skrbstveni organi niso mogli povedati, kakšen je odziv staršev na ta vzgojni ukrep.
- Šole in gospodarske organizacije so pokazale lep odnos do mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom. V tem okraju je le en obrtnik odpustil mladoletnika z dela, ker je storil kaznivo dejanje. Učitelji v šolah pa posvečajo mladoletnikom pod strožjim nadzorstvom prav posebno pozornost.
- Skrbstveni organi so zaposlili slabo tretjino mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom. Zaradi plačevanja po učinku, se podjetja zelo branijo novih delavcev. Skoraj ena desetina mladoletnikov se ni hotela zaposliti. Manj kot 5 % pa je zapustilo delovno mesto ⁷.

⁷ Strožje nadzorstvo skrbstvenega organa je bil neprimeren ukrep tako za tiste, ki se ni hoteli zaposliti, kot za tiste, ki so zapustili delo. Kože, da bo za obojne trebalo zagotoviti spremembo vzgojnega ukrepa (79. čl. KZ).

- Skrbstveni organi imajo najmanj pregleda nad prostim časom svojih varovancev. Za približno eno petino so poročali, da v prostem času pomagajo doma, slaba desetina se jih v tem času uči, le ena dvajsetina se jih ukvarja s športom, za nekaj več kot eno desetino mladoletnikov pod strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa pa vedo, da se potepajo.

- Čeprav so uslužbenci glede določenega števila mladoletnikov ugotovili, da je bil izrečeni ukrep strožjega nadzorstva skrbstvenega organa uspešen, niso vložili predloga za ustavitev izvrševanje odločbe o vzgojnem ukrepu, ker so to pozabili ali ker "niso imeli časa podati predloga".

Po priporočilu Odbora za socialno politiko in zdravstvo Zveznega zbora in Odbora za delo in socialno zavarovanje Zbora proizvajalcev Zvezne ljudske skupščine z dne 24. II. 1961 o ustanovitvi centrov za socialno delo kot samostojnih strokovnih služb za socialno varstvo⁸ si morajo ti centri zlasti "prizadevati za rešitev tistih socialnih vprašanj, ki spadajo v delovno področje skrbstvenega organa v zvezi z uporabo kazenskega zakonika in zakona o kazenskem postopku". Če smo za ljudske odbore ugotovili, da imajo le majhno število šolanih socialnih delavcev, potem moramo za obstoječe centre za socialno delo ugotoviti nasprotno, da so tam nameščeni predvsem socialni delavci z višjo šolo za socialne delavce. Za sedaj imamo v Sloveniji komaj pet centrov za socialno delo in sicer v Celju, v Ljubljani (Center, Moste, Šiška) in Mariboru (Center). Kako so se dosedanji centri za socialno delo v Sloveniji obnesli pri izvajanju strožjega nadzorstva, še ni mogoče presoditi, ker so šele začeli z delom. Nekaj več izkušenj ima le Zavod za socialno delo občine Center v Mariboru. O tem zavodu vemo, da si prizadeva voditi čimboljše strožje nadzorstvo in da dela mesečno po štiri do pet ur z vsakim zaupanim mu mladoletnikom. Razen tega je mladoletnik pod strožjim nadzorstvom, ki ga izvaja ta zavod, deležen tudi uslug različnih drugih strokovnjakov zavoda in s tem tudi sodobne skupinske obravnave.

Uslužbenci skrbstvenih organov se pri izvajanju strožjega nadzorstva poslužujejo tudi prostovoljnih socialnih delavcev. Teh se poslužujejo zlasti, če je mladoletnikovo bivališče oddaljeno od sedeža skrbstvenega organa, to je občinskega ljudskega odbora. Uslužbenci skrbstvenih organov večinoma pisмено zaprosijo krajevni odbor, pa tudi stanovanjsko skupnost, da jim imenuje osebo, ki bi bila voljna voditi strožje nadzorstvo. Ti prostovoljni socialni delavci so večinoma osebe, ki se že delj časa ukvarjajo s socialnim delom, ljudski odborniki, člani občinskih svetov za socialno varstvo, učitelji, pa tudi delodajalci. Prostovoljni socialni delavci ne dobivajo za vodstvo strožjega nadzorstva nobene odme⁹.

⁸ Uradni list FLRJ 11/61

O centrih za socialno delo govori tudi Resolucija Ljudske skupščine LRS o nalogah komune na področju socialnega varstva z dne 23. XI. 1961 (Uradni list LRS 30/61).

⁹ Strožje nadzorstvo na Rijekci opravljajo predvsem prostovoljni socialni delavci. Center za varstvo otrok in mladine okrajnega odbora društva "Naša djeca" je pozvala prosvetne, socialne in zdravstvene delavce, naj se prijavijo, če želijo prevzeti vodstvo strožjega nadzorstva. Tako se je prijavilo 25 prosvetnih, 14 socialnih delavcev in 9 patronažnih medicinskih sester. Povprečni delovni staž teh ljudi je znašal 11,3 let. Vsi ti prostovoljni socialni delavci so se udeležili posebnega seminarja, na katerem je bila v bistvenih črtah obdelana metodika socialnega dela, delo na primeru, temeljne značilnosti družbeno neprilagojenega ponašanja in posamezne faze v razvoju osebnosti s težavami pri adaptaciji. Osebe, ki izvajajo strožje nadzorstvo, imenujejo na Rijekci, ne prav posrečeno, patronažerje. Vsak patronažer opravlja strožje nadzorstvo nad največ dvema mladoletnikoma. Heterogeni sestav patronažerjev omogoča, da se po opazovanju vsakega mladoletnika tudi individualno določena osebnost odredi za patronažerja. Patronažer je dolžan delati z mladoletnikom 10 ur mesečno, sestaviti mesečno poročilo o mladoletniku in se udeležiti mesečne konzultacije. To konzultacijo vodi socialni delavec Zavoda za socialno delo. Za vsakega mladoletnika pod strožjim nadzorstvom prejme patronažer 4 000.- din. V letu 1961 so do konca septembra občinski ljudski odbori na Rijekci izplačali za službo strožjega nadzorstva skrbstvenega organa 2 020 869.- din. Na Rijekci so skrbstveni organi že leta 1959 upoabljali ukrep strožjega nadzorstva. Do konca septembra 1961 so imeli 130 primerov, od tega so le v 15 primerih senati za mladoletnike izrekli strožje nadzorstvo skrbstvenega organa. V 83 ali 63 % primerih so uspeli, 23 ali 17 % primerih niso uspeli, dočim je v času poročanja bilo v teku že 24 ali 20 % primerov.

Po sedanjih ugotovitvah uslužbenci skrbstvenih organov slabo vzdržujejo zveze s svojimi pomočniki - prostovoljnimi socialnimi delavci pri izvajanju strožjega nadzorstva. Kolikor imajo stike z njimi, so ti večinoma pismeni. Zaradi takšnega stanja uslužbenci skrbstvenih organov v pretežni meri sploh ne vedo, kako njihovi pomočniki opravljajo strožje nadzorstvo.

Ko pregledujemo navedene ugotovitve glede izvajanja strožjega nadzorstva skrbstvenega organa v Sloveniji, ne moremo biti zadovoljni nad izvajanjem tega vzgojnega ukrepa. Na splošno lahko trdimo, da uslužbenci skrbstvenih organov, ki izvajajo strožje nadzorstvo, še niso dovolj usposobljeni. So primeri, da tajništva oziroma oddelki za notranje zadeve več vedo o mladoletniku kot skrbstveni organ, ki "izvaja" strožje nadzorstvo. To velja zlasti za primere, ko mladoletniki pod strožjim nadzorstvom skrbstvenega organa storijo kaznivo dejanje, torej med tem časom, ko naj bi skrbstveni organ strožje nadziral mladoletnike.

Predvsem kaže, da sino socialnim delavcem, ki izvajajo ta vzgojni ukrep, nudili premalo pomoči. Šestdnevni seminar in tiskana predavanja seminarja, niso mogla zajeti vse problematike izvrševanja strožjega nadzorstva in so socialne delavce lahko samo spoznale z novo obliko socialnega dela. Sedaj bo treba socialne delavce, ki se ukvarjajo z izvrševanjem strožjega nadzorstva, opozoriti na ugotovljene pomanjkljivosti njihovega dela, te pomanjkljivosti analizirati in jih še bolj podrobno spoznati z njihovimi pravicami in zlasti dolžnostmi pri izvajanju tega sicer nadvse koristnega vzgojnega ukrepa¹⁰.

Prav posebna naloga pa bo razpravljati z uslužbenci skrbstvenih organov o delu s prostovoljnimi socialnimi delavci, ki jim pomagajo pri izvrševanju strožjega nadzorstva. Sporedno s tem pa bo morala iti tudi akcija za razbremenitev uslužbencev skrbstvenih organov, ki izvajajo strožje nadzorstvo.

V tistih občinah, kjer se uslužbenci skrbstvenih organov v večji meri poslužujejo prostovoljnih socialnih delavcev, bo treba tudi te prostovoljne socialne delavce usposobiti za nove naloge socialnega dela. Pri izvajanju strožjega nadzorstva skrbstvenega organa je prostovoljni socialni delavec pomočnik pri vzgoji mladoletnika v družini. Za tako pomoč pa danes ne zadostuje le dobro srce, marveč terja ta pomoč tudi znanje.

Posebno poglavje je nadzorstvo sodnika za mladoletnike pri izvajanju strožjega nadzorstva skrbstvenega organa. Sodim, da bi skrbstveni organi imeli že danes veliko več vpogleda v izvajanje strožjega nadzorstva, če bi sodniki za mladoletnike vztrajno in z veliko doslednostjo ob postavljenih rokih zahtevali poročila o izvajanju strožjega nadzorstva. Pri okrajnem sodišču v Ljubljani nadzoruje posebna socialna delavka, kot uslužbenka sodišča vzgojne ukrepe, ki jih je izdal sodnik za mladoletnike tega sodišča. Dasi nimamo podrobnega vpogleda v delo te socialne delavke, je vendar znano, da se je njeno delovanje na sodišču zelo dobro obneslo.

¹⁰ Po neki raziskavi, ki je bila izvedena v Bostonu (USA), se je ta vzgojni ukrep pokazal za neuspešnega pri mladoletnikih v 21 %, pri mladoletnicah pa le v 12 %, po drugi raziskavi, izvedeni v Cardiffu (Anglija) je bil pri mladoletnikih do 17 leta uspešen v 67 % od 17 do 21 leta v 73 % in pri odraslih v 82 %, po neki tretji raziskavi, ki je bila izvedena v Franciji, je bil ta ukrep uspešen v 71 % primerov. Slednja raziskava je pokazala neuspešnost predvsem pri otrocih pod 14 leti in sicer v 25 %. Iz tega se sklepa, da otroci niso sposobni pojmovati resnost in pomen strožjega nadzorstva (Middendorff, Schmitzlerling, Jung, Praktische Bewährungshilfe, Hermann Luchterhand Verlag 1958, str. 15, 16).

Položaj in naloge socialnega delavca pri izvrševanju Strožjega nadzorstva

Izvrševanje strožjega nadzorstva je pri nas šele v povojih. Izkušenj je še pre malo, saj se ta vzgojni ukrep pri nas uporablja šele nekaj več kot eno leto. Zato ni čudno, da se naši socialni delavci še lovijo, da iščejo, tipljejo in da se borijo za bistvo in obliko tega vzgojnega ukrepa.

Strožje nadzorstvo je vzgojni ukrep, ki daje mladoletnemu storilcu kaznivega dejanja priliko - šanso, da se izkaže na prostosti. Oseba, ki opravlja strožje nadzorstvo ima pomembne vzgojne naloge. Naloga socialnega delavca pri izvrševanju tega vzgojnega ukrepa je dvojna. Predvsem nudi socialni delavec mladoletniku, njegovi ali rejniški družini svojo pomoč pri vzgoji. Razen tega pa jih tudi nadzira. V izvrševanju prve funkcije socialni delavec svetuje, pomaga in naj bo mladoletniku, njegovi ali tuji družini prijatelj. Slednja funkcija tvori težišče strožjega nadzorstva.

Glede nadzоровanja je treba poudariti, da socialni delavec ni varnostni organ niti ne zavzema mesta zakonitega zastopnika, kot ga ima skrbnik. Socialni delavec sicer daje navodila, vendar so to samo nasveti. Le te lahko tudi prekličče. Neizpolnjevanja navodil socialnega delavca imajo lahko posledice, zlasti, če bi s tem pokazal mladoletnik določene značajске odklone.

Rekli smo, da je težišče dela socialnega delavca pri strožjem nadzorstvu v pomoči mladoletniku, njegovi lastni ali rejniški družini. To delovanje vtisne temu socialnemu delu poseben pečat in je treba s stališča te komponente zreti na oblikovanje in vsebino razmerij, ki se razvijajo pri izvrševanju strožjega nadzorstva, zlasti po skrbstvenem organu.

Pri dejavnosti socialnega delavca, ki opravlja strožje nadzorstvo skrbstvenega organa razlikujemo štiri razmerja. To so:

- razmerje med socialnim delavcem in mladoletnikom,
- razmerje med socialnim delavcem in sodnikom,
- razmerje med socialnim delavcem in tretjimi osebami in
- razmerje med socialnim delavcem in nadrejenimi na njegovem službenem mestu.

a) Razmerje med socialnim delavcem in mladoletnikom

Dejansko delovanje socialnega delavca v okviru strožjega nadzorstva se pokaže in poteka v razmerju med socialnim delavcem in mladoletnikom. S pravilnim oblikovanjem in ureditvijo tega razmerja stoji in pade uspeh vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva. To razmerje bomo najbolj plastično spoznali, če bomo najprej obravnavali dolžnosti in pravice socialnega delavca pri izvajanju tega vzgojnega ukrepa.

Socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, bo moral predvsem ugotoviti osebnost mladoletnika. Če je ne bo poznal, ne bo mogel nuditi učinkovito pomoč pri vzgoji. Zavoljo tega bo moral socialni delavec prebrati ne samo sodno odločbo, ampak tudi sodni spis, zlasti če se v njem nahajajo mnenja različnih izvedencev, ki so ugotavljali strukturo mladoletnikove osebnosti, pa tudi poročila šole,

ali drugih zavodov, v katerih se je morda že nahajal mladoletnik. Večkrat bo zato tudi potreben razgovor s sodnikom, v šoli ali na učnem mestu.

Kakšno bo nadzorstvo mladoletnika, bo zelo odvisno od posameznega primera in od ugotovljene strukture osebnosti. Nadzorstvo bo torej moralo biti zelo individualizirano in bo pomenilo različne odtenke od intenzivnega nadzorstva celotnega življenja mladoletnika do občasnih razgovorov z mladoletnikom.

Socialni delavec je pri izvajanju strožjega nadzorstva pod nadzorom sodnika. On je odgovoren sodniku in opravlja strožje nadzorstvo načeloma po navodilih sodnika za mladoletnike (čl. 145 zakona o izvršitvi kazenskih sankcij - ZIKS). Za čuvanje avtoritete socialnega delavca zadostuje, če ga sodnik podpira v njegovem delu in mu stoji ob strani.

Namen pomoči mladoletniku je ta, da se mladoletnika obvaruje, da bi ponovno zašel na stranpot in da bi se ponovno ne pojavil pred pravosodnimi organi. S svojo pomočjo socialni delavec v sodelovanju s starši oziroma skrbniki pospešuje vzgojo mladoletnika.

Pomoči socialnega delavca načeloma niso postavljene nobene meje. Vsebina te pomoči je preskrba delovnega mesta, nasvet in pomoč pri pomembnejših odločitvah, kot n.pr. sprememba stanovanja, nakup neke stvari, vstop v kakšno organizacijo, sestava načrta, kako se bodo odplačali dolгови itd. Nikakor pa ne sme biti ta pomoč vsiljena. Pri vsem tem mora socialni delavec dajati svojo pomoč vedno le tako, da ne bi v ničemer oškodoval mladoletnika. Zato je treba vsako dejanje, ki ga namerava storiti, popreje pretehtati in oceniti z vseh strani.

Da bi socialni delavec lahko ugotovil strukturo mladoletnikove osebnosti, da bi mu lahko nudil svojo pomoč in da bi mladoletnika lahko nadziral, ima pravico do pristopa k tistim mestom, ki mu lahko dajejo podatke, pa tudi v hišo mladoletnika in njegove družine. Po 2. odstavku 139. člena ZIKS morajo starši omogočiti skrbstvenemu organu izvrševanje ukrepa, ki ga je odredilo sodišče, zlasti, če je sodišče odredilo, naj skrbstveni organ nadzoruje in pomaga staršem pri izvajanju strožjega nadzorstva mladoletnika.

Socialni delavec ima pravico izvršiti sam poizvedbe o tem, kako živi mladoletnik. Te poizvedbe so omejene na krog oseb, ki se ukvarjajo z mladoletnikovo vzgojo, to se pravi na starše, skrbnike ali na druge namestnike staršev, šolo in osebe na delovnem mestu, pa tudi tiste, ki se drugače ukvarjajo z mladoletnikovo profesionalno izobrazbo. Po 2. odstavku 145. čl. ZIKS se uslužbenec skrbstvenega organa lahko pri izvrševanju svojih nalog obrne za sodelovanje in pomoč na državne organe in zavode ter na gospodarske in družbene organizacije.

Če je mladoletnik, ki se nahaja pod strožjim nadzorstvom zaprt, tedaj more socialni delavec z njim občevati v priporu tako, kot njegov zagovornik. Z njim lahko občuje ustno ali pismeno. Seveda pa bo sodnik za mladoletnike tako občevanje socialnega delavca z mladoletnikom lahko omejil, če bi to zahteval kazenski postopek.

Socialni delavec ima v izvrševanju strožjega nadzorstva v odnosu do mladoletnika izredno široka pooblastila, ki jih mora znati pravilno izkoriščati v korist mladoletnikove vzgoje. To se zlasti tudi tiče urejevanja mladoletnikovega prostega časa ali ureditve uporabe mladoletnikovega dohodka.

Ves čas izvajanja strožjega nadzorstva se mora socialni delavec zavedati, da ima razen z mladoletnikom opraviti tudi z njegovimi starši ali njihovimi namest-

niki. Socialni delavec mora z njimi sodelovati oziroma jih vzbuditi k sodelovanju. Svoje delo si bo onemogočil, če bi si z neprimernim delovanjem napravil starše za svoje sovražnike. Po čl. 141 ZIKS rešuje sodnik spore, ki nastanejo med starši oziroma skrbniki in uslužbenci skrbstvenega organa. Če sodnik za mladoletnike misli, da je to potrebno, sme zahtevati od skrbstvenega organa, naj določi drugega uslužbenca, ki bo gledal, ali starši oziroma skrbnik strožje nadzoruje mladoletnike. Sprememba osebe socialnega delavca pa naj se izvede le v skrajnem primeru, če konflikta s starši nikakor ni mogoče rešiti na drug primeren način.

Ko socialni delavec spozna mladoletnikovo osebnost, naj s svojimi nasveti, pa tudi dejanji pomaga mladoletniku odstraniti tiste okoliščine, ki bi lahko izzvale, da bi mladoletnik ponovno zašel na stranpota. Obenem pa mora poiskati tista nagnjena, ki dajejo upanje, da se bo mladoletnik v bodoče zadržal neoporečno. Ta nagnjenja mora nato socialni delavec skušati krepiti in mora mladoletniku pomagati pri njihovem utrjevanju. Vse to pa seveda ni mogoče opraviti, če socialni delavec nima čimbolj popolne slike osebnosti in življenjskih razmer, v katerih živi zaupani mu mladoletnik. To zahteva dobro poznavanje ljudi in zmožnost živeti se v človeka.

Pri vsem tem je izredno pomembno, da si ustvari socialni delavec pri mladoletniku brezpogojno zaupanje. To zaupanje pa bo socialni delavec dosegel le, če bo v vsaki stvari pristopil k mladoletniku odkritosrčno. Razen tega pa naj mladoletnik čuti poštenost prizadevanj socialnega delavca, ko mu le ta nudi svojo pomoč in se briga zanj. Ta naloga ni lahka, kajti osebnost je zapletena tvorba, ki jo je le težko dognati. Zato se je treba varovati občutka premoči. Socialni delavec naj pristopi k mladoletniku z vso pozornostjo, ki jo terja človeško dostojanstvo in na kar ima pravico tudi tisti, ki se je pregrešil.

Socialni delavec se mora varovati, da ne bi prekršil zaupanja tudi v primeru, če mu mladoletnik med izvajanjem strožjega nadzorstva razkrije novo kaznivo dejanje. Zato bo potrebno, da socialni delavec pove mladoletniku, čim opazi, da mu bo kaj takega zaupal, da bo pod določenimi pogoji dolžan povedati na merodajnem mestu to, kar mu bo zaupal. Če to opozorilo ni mogoče, bo moral socialni delavec mladoletniku odkrito povedati, da ne more molčati o tem, kar mu je razkril, pri tem pa naj ga vzpodbudi, da sam prijavi storjeno kaznivo dejanje. V težavnejših primerih naj se socialni delavec posvetuje s sodnikom in svojim predpostavljanim. Samo ob sebi se razume, da vse to ne velja za malenkostna kazniva dejanja, ki pomenijo neznatno družbeno nevarnost, ali pa so malega pomena glede na posledice.

Pri pomoči mladoletniku, ki je težišče strožjega nadzorstva, pa ne gre prezreti funkcije nadzorstva. Socialni delavec, ki skrbi za mladoletnika, mu pomaga in ga hoče vzgojiti, se kaj lahko znajde v situaciji, da se bo v interesnem konfliktu identificiral z mladoletnikom. To vsakodnevno opažamo zlasti pri starejših. Socialni delavec se mora tega zavedati in mora zato kljub pomoči in skrbi vendar obvarovati določeno razdaljo in objektivnost. To bo lahko dosegel, če se bo vedno zavedal svojega položaja, da je le pomočnik in istočasno podaljšana roka sodnika.

b) Razmerje med socialnim delavcem in sodnikom

Vsak socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, je načeloma pod nadzor - stvom sodnika. On je odgovoren sodniku za mladoletnike in mora ravnati po njegovih navodilih (1. odstavek 145. čl. ZIKS). Zavoljo tega je nujno, da sodnik in socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, tesno sodelujeta¹¹. Kljub temu pa ima socialni delavec dalekosežno samostojnost, ki mu dopušča vso elastičnost pri njegovem delu. Sodnik se namreč ne more s svojimi navodili spuščati v podrobnosti. Sodnik za mladoletnike mora tudi vse storiti, da z nobenim svojim ukrepom ne izpodkoplje razmerja med socialnim delavcem in mladoletnikom.

Po čl. 140 ZIKS mora uslužbenec skrbstvenega organa, ki opravlja strožje nadzorstvo, poročati o uspehu vzgojnega ukrepa od časa do časa sodniku in sicer v rokih, ki jih ta določi. Zakon izrecno določa, da velja to za vse tri vrste strožjega nadzorstva (143 in 146 čl. ZIKS). Najbolj primerno bo, da bo sodnik za mladoletnike v začetku izvajanja strožjega nadzorstva odredil poročila v krajših časovnih razdobjih, kasneje pa bodo ta poročila tudi lahko redkejša. Poročila naj bodo vedno pismena, dasi bodo večkrat nujna krajša ustna sporočila ali medsebojna posvetovanja. Socialni delavec naj sporoča sodniku za mladoletnike tudi važnejše okoliščine in težave, na katere naleti ob izvrševanju strožjega nadzorstva. Zlasti bo treba poročati o tistih okoliščinah, ki bi lahko imele za posledico spremembo izrečenega vzgojnega ukrepa. Uslužbenec skrbstvenega organa sme po 2. odst. 140 čl. ZIKS tudi predlagati, naj se ustavi izvrševanje strožjega nadzorstva, ali pa odrejeno preverjanje tega ukrepa, ki ga izvršujejo starši ali druga družina.

Razen tega lahko tudi predlaga, naj se strožje nadzorstvo staršev ali skrbnikana domesti s kakšnimkoli drugim primernejšim vzgojnim ukrepom. Poročila socialnega delavca imajo poseben pomen, če bo treba spremeniti vzgojni ukrep strožjega nadzorstva v zavodski ukrep. Če bi se mladoletnik ob taki spremembi vzgojnega ukrepa pritožil, bodo poročila socialnega delavca lahko predstavljala še prav pomembno spisovno gradivo.

Razmerje med socialnim delavcem in sodnikom danes zakonsko še ni podrobneje urejeno. Prikazani predpisi zakona o izvršitvi kazenskih sankcij imajo pomen splošnega zakona in je zato pričakovati, da bo republiški zakon to razmerje uredil podrobneje.

Ponekod sodnik postavlja načrt strožjega nadzorstva, ki ga izda v obliki sodnega sklepa¹². V tem načrtu se določijo:

- trajanje ukrepa,
- točno se navede osebno in rojstno ime ter naslov socialnega delavca, ki bo vodil strožje nadzorstvo,
- da mladoletnik brez odobritve socialnega delavca ne sme menjati svojega prebivališča ali delovno mesto,

¹¹ V diskusiji na posvetovanju, ki je bilo junija 1961 v Zagrebu je prof. dr. Bogdan Zlatarič posebej poudaril: "Suci bi trebali znati poimenočeno osobu, koja vrši nadzor, bio to službenik starateljskog organa ili neki dobrovoljni radnik te održavati kontakte s tom osobom pomažući joj u vršenju njenog nadzora". - Materijali savetovanja o problematici kriminaliteta maloletnika, Drž. sekret. za pravos. upravu NR Hrvatske, Zagreb 1961, str. 25.

¹² Middendorff Schnitzerling, Jung, Praktische Bewährungshilfe, str. 95, 96.

- obveznost mladoletnika, da se mora potruditi, da bo živel na urejen, delaven in нравstveno neoporečen način,
- da se bo držal navodil socialnega delavca in da bo na zahtevo socialnega delavca le temu povedal, kako izrablja prosti čas,
- da bo povrnil oškodovancu, ki je v načrtu točno naveden, škodo,
- da bo sodišče poostrilo navodila, ali podaljšalo dobo preizkušnje, če bi se mladoletnik ne ravnal po navodilih.

Seveda ima tak načrt lahko tudi še druga določila, in je to zelo odvisno od individualnega primera. Načrt izvajanja strožjega nadzorstva skrbstvenega organa služi čim boljši individualizaciji strukturi osebnosti mladoletnika in potrebam njegovega nadaljnjega razvoja. Ta pa je mogoča le, če vsebuje spis dovolj gradiva, kot so poročila skrbstvenega organa in mnenja izvedencev zdravnikov in psihologov.

Dobro sodelovanje med sodnikom in socialnim delavcem zahteva predvsem, da se oba poznata in spoznata. V posameznem primeru strožjega nadzorstva si morata biti tudi edina v osnovnih ukrepih in pogledih na določena vprašanja primera, ki ga obravnavata. To bosta dosegla v medsebojnih razgovorih, za kar si morata oba vzeti dovolj časa. Zelo pomembno je, da socialni delavec izve, kakšno sliko si je ustvaril sodnik o mladoletnikovi osebnosti. To pa je mogoče ugotoviti le v osebnem razgovoru. Razlogi sodne odločbe vsebujejo glede tega le fragmentarične ugotovitve. Zelo pogosto iz vzgojnih razlogov ni mogoče v sodni odločbi navesti vsega, kar je bilo sicer ugotovljeno v kazenskem postopku zoper mladoletnika.

Poročila sodniku naj socialni delavec sestavi tako, da se v njih ne ponavljajo znane stvari. Zato naj se omejijo le na nadaljnji razvoj mladoletnika in naj na vežejo na predhodno poročilo. V poročilih se je treba izogibati predpostavk, ki niso osnovane na konkretnih dejstvih. Poročila tudi ne smejo vsebovati prehitrih reakcij, izrazov vzkipelih čustev ali navala jeze. Če se pri mladoletniku pripeti kaj neprimernega, tedaj je treba ugotoviti, ali gre za enkratni spodrslijaj, ali za znake začetka nepravilnega razvoja. Varovati se je treba prenačenih sodbinmnenj. Avtoriteta socialnega delavca je gotovo omajana, če je prisiljen preklicati svoje prenačljeno mnenje. Včasih bo primerno, da se bo socialni delavec popreje ustno posvetoval o določenih stvareh s sodnikom, predno bo napisal svoje poročilo.

Če sta sodnik in socialni delavec različnega mnenja, tedaj tega mladoletnik ne sme občutiti in o tem ne sme ničesar izvedeti. Iz njegovega aspekta morata biti sodnik in socialni delavec vedno enotna, sicer bi lahko vzgojni ukrep postal zelo dvomljiv. Socialni delavec pa se mora zavedati, da bo ob različnosti mnenj imelo mnenje sodnika prednost in da bo prevagalo. Socialni delavec nima možnosti predložiti spor med njim in sodnikom neki višji inštanci. Tudi ne bo smel uveljaviti svoje stališče, ki je različno od sodnikovega preko staršev. To bi pomenilo nedopustno in zavržno početje. Če bi pa sodnik s svojim stališčem kršil svojo uradno dolžnost, tedaj bo socialni delavec lahko nato opozoril z nadzorstveno pritožbo. Možna pa je tudi obratna pot, če bi sodnik kaj takega zazrl v delovanju socialnega delavca. To pa so le skrajna sredstva, ker si ob njihovi uporabi le težko predstavljamo nadaljnje medsebojno sodelovanje. Sodelovanje sodnika in socialnega delavca pa je drugi bistveni činitelj, od katerega je odvisen uspeh ali neuspeh vzgojnega ukrepa strožjega nadzorstva skrbstvenega organa, pa tudi preverjanje ostalih dveh oblik strožjega nadzorstva.

c) Razmerje med socialnim delavcem in tretjimi osebami

To razmerje smo že omenili, ko smo govorili o pravicah in dolžnostih socialnega delavca. Socialni delavec potrebuje zveze s tretjimi osebami, državnimi organi, gospodarskimi in družbenimi organizacijami, če naj z uspehom izvršuje svojo vzgojno nalogo. Posamezne osebe, s katerimi pride v stik socialni delavec, so predvsem člani mladoletnikove družine, njegov delodajalec ali predpostavljeni v gospodarski organizaciji in oškodovanec. Razen tega pa pride socialni delavec pri izvrševanju strožjega nadzorstva v stik tudi z državnimi organi, zavodi, gospodarskimi in družbenimi organizacijami.

Stopnja in smoter sodelovanja z naštetimi posamezniki, organi, zavodi ter organizacijami je zelo različen. Oboje se bo ravnalo po posebnostih posameznega primera.

Določitev socialnega delavca za izvajanje strožjega nadzorstva ne obvezuje staršev in ostalih družinskih članov njihovih obveznosti in zlasti ne odgovornosti napram mladoletniku. Te osebe dobijo z določitvijo socialnega delavca le dodatno pomoč, ki jim stoji ob strani predvsem z nasvetom. Zavoljo tega socialni delavec ne sme dovoliti, da bi mu te osebe vsilile vlogo, ki jo po zakonu nima.

Socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, ali pa ga preverja, ko ga opravljajo starši, skrbnik ali druga družina, se mora zavedati tudi, da nima pravice zastopati mladoletnika v odnosu do članov njegove družine. Njegov položaj mu zato ne daje nobene legitimacije. Če sodi, da bi bilo umestno opraviti kakšen posel za mladoletnika, tedaj naj si preskrbi izrecno pooblastilo od njega ali od njegovega zakonitega zastopnika (roditelja ali skrbnika). Toda taka zastopanja naj bodo kar se le da izjemna.

Socialni delavec se mora truditi, da pridobi tudi zaupanje članov mladoletnikove družine. Oni mu lahko dajo dragocena pojasnila o mladoletnikovi osebnosti. Uspeh njegovega vzgojnega dela bo vsekakor večji, če mu uspe, pripraviti člane mladoletnikove družine na sodelovanje. Zavoljo tega naj socialni delavec čimpreje stopi v stik z mladoletnikovo družino, najboljše neposredno po obravnavi ali seji senata. Če gre za mladoletnika, ki bo odpuščen iz zavoda ali pripora, potem je treba te stike vzpostaviti pred njegovim prihodom domov. Prve stike z družino naj bi socialni delavec vzpostavil po možnosti v odsotnosti mladoletnika. Njegova navzočnost bi lahko zavrla starše in bi oni le s težavo prišli na dan s stvarmi iz mladoletnikovega življenja, ki pa so lahko izrednega pomena za delo socialnega delavca. Ali bo socialni delavec opravil prvi razgovor s starši ali drugimi člani mladoletnikove družine v pisarni ali na domu družine, bo odvisno od dejanskega položaja primera.

Če bi starši ne dovolili socialnemu delavcu pristop v njihovo hišo, tedaj ne kaže, da bi ga socialni delavec izsilil. V takih primerih naj skuša socialni delavec doseči pristop s hladnokrvnim ravnanjem in prepričevanjem. Praviloma vodijo taka sredstva tudi k uspehu.

V razmerju do oškodovanca naj socialni delavec jasno očrta svoj položaj. On je dolžan vplivati na mladoletnika, da poravna s kaznivim dejanjem storjeno škodo, vendar pa ni pooblaščen, dajati za mladoletnika obvezne izjave. Socialni delavec torej ne more zastopati mladoletnika napram oškodovancu. Tudi ne bo prav, če se bo dal pooblastiti, da bi opravljal določene posle za mladoletnika, to je v njegovem imenu. Te pravice pristojajo staršem in drugim zakonitim zastopnikom, s ka-

terimi se socialni delavec sicer lahko porazgovori in posvetuje. Seveda lahko socialni delavec razpravlja z oškodovancem o višini odškodnine, o načinu odplačila dolga in podobno. O tem se tudi lahko dopisuje z oškodovancem ali njegovim zastopnikom. Pri vsem tem pa mora oškodovancu pojasniti, da lahko daje obvezne izjave le mladoletnik ali njegov zakoniti zastopnik. Socialni delavec tudi ni upravičen, da sprejema obvezne izjave. Zato ga oškodovavec ne more opominjati ali mu sicer dajati kakršne koli izjave, ki bi naj bile obvezne. Če bi socialni delavec prejel pisma z navédeno vsebino, jih je dolžan brez odlaganja izročiti mladoletniku, njegovemu zakonitemu zastopniku, ali pa vrniti pošiljatelju.

Popolnoma drugačna je problematika razmerja socialnega delavca napram mladoletnikovemu delovnemu mestu, pa najsi gre za delodajalca ali gospodarsko organizacijo. Tu gre predvsem za vprašanje, ali naj socialni delavec pove, da je mladoletnik storil kaznivo dejanje. Praksa je pokazala, da je popolna odkritost, za katero pa mora vedeti tudi mladoletnik najboljša pot, po kateri se mladoletnika zopet lahko vključi v delovni proces. Nekateri posamezniki imajo razumevanje za mladoletnikov položaj, zlasti če so se sami nekoč nahajali v podobnem položaju. Pri vsem tem pa je vendar treba storiti vse, da za mladoletnikov položaj ne izve vse podjetje in prav tako tudi ne, da se socialni delavec zanima zanj. Na ta način bi se lahko vzbudila škodljiva radovednost, ki bi bila za mladoletnika takomučna, da bi zavoljo tega ne hotel več ostati na delovnem mestu. Zato naj socialni delavec svoje obiske v podjetju tako uredi, da nihče, ki ni udeležen pri neposredni skrbi za mladoletnika v podjetju, ne izve za vzrok in smoter njegovega obiska in zanimanja za mladoletnika. Tudi tu velja vse, kar smo povedali o zastopanju mladoletnika po socialnem delavcu.

Kar se tiče stikov socialnega delavca z državnimi organi, zavodi in družbenimi organizacijami, je potrebno, da socialni delavec dobro pozna njegove naloge, kot zlasti tudi, ali sploh obstojajo možnosti, da mu določeni državni organ, zavod ali organizacija nudi pomoč pri skrbi za mladoletnika. Vse to lahko izve po stikih z vodilnim osebjem državnih organov, zavodov ali organizacij. Pri teh stikih bo moral socialnemu delavcu večkrat pomagati njegov predpostavljeni.

d) Razmerje med socialnim delavcem in nadrejenimi na njegovem službenem mestu

To razmerje omenjam le zaradi popolnosti, ne da bi se spuščal v prikaz določb zakona o javnih uslužbencih, ki urejajo to razmerje. Znano je tudi, da je socialni delavec, ki opravlja strožje nadzorstvo, bodisi uslužbenec ljudskega odbora ali pa centra oziroma zavoda za socialno delo. Zavoljo tega je to razmerje razen v zakonu o javnih uslužbencih, urejeno tudi v statutih ljudskih odborov, pravilih in pravilnikih centra oziroma zavoda za socialno delo. Kolikor ta pravila še ne obstojajo, je pričakovati, da bodo sprejeta v najkrajšem času, saj to terjajo tudi najnovejša določila o delitvi osebnih dohodkov.

Pri tem razmerju pa je treba poudariti nujno potrebo nadziranja socialnih delavcev, ki se ukvarjajo s strožjim nadzorstvom. To velja tako za poklicne, kot prostovoljne socialne delavce, ki so obojni i potrebni nenehnega pouka in nadaljnje ga izobraževanja. V tem pogledu se lahko veliko doseže z grupnim delom, za katerega morajo poskrbeti socialnim delavcem nadrejeni uslužbenci na njihovem službenem mestu. To grupno delo naj bi zasledovalo trojni smoter. Socialni delavci, ki se ukvarjajo z izvajanjem strožjega nadzorstva, naj bi na skupnih sestankih

- kolegialno izmenjali svoje izkušnje,
- dajali informacije o pravičnem zadržanju pri reševanju težavnejših primerov in
- proučevali posamezne probleme tistih področij, ki so pomembna za njihovo de-
lo (tu gre za različna področja psihologije, zdravstva, socialnega varstva, pe-
dagogike, sociologije, prava itd.).

Taki sestanki bi bili v naših mestih in industrijskih centrih potrebni v točno do-
ločenih rednih časovnih razdobjih. Če bi to lahko organizirali, bi našo službo
strožjega nadzorstva lahko hitreje dvignili na višjo stopnjo. Razen tega pa naj
tako grupno delo tudi služi vzpostavitvi stikov z državnimi organi, zavodi, orga-
nizacijami, pa tudi drugimi krogi, katerih sodelovanje je pri izvajanju strožjega
nadzorstva tako velikega pomena. Od časa do časa pa bo zelo priporočljivo, da
si bo taka delovna skupina poklicnih in prostovoljnih socialnih delavcev pod
strokovnim vodstvom sistematično ogledala posamezne vzgojne zavode in druge
institucije, s katerimi imajo opravka pri svojem vsakdanjem delu.

e) Prostovoljni socialni delavci pri izvajanju strožjega nadzorstva

Pomanjkanje poklicnih socialnih delavcev narekuje, da bomo morali k izvajanju
strožjega nadzorstva pritegniti tudi prostovoljne socialne delavce. To predvide-
va tudi 2. odstavek 144. člena ZIKS, ki pravi, da lahko ta vzgojni ukrep izvršu-
je tudi učitelji, vzgojitelji in drugi, ki imajo izkušnje z vzgojo mladoletnikov.
Seveda pa bo treba to delo honorirati, če naj bo opravljeno tako, kot je to treba.
Vsak honorar bo še vedno manjši, kot pa so oskrbni stroški v vzgojnem zavodu.

Za prostovoljne socialne delavce veljajo načeloma iste dolžnosti in pravice, ki
smo jih navedli za poklicne socialne delavce, ki izvajajo strožje nadzorstvo. Tu-
di oni morajo spoznati mladoletnikovo osebnost. Nato morajo na eni strani nad-
zirati mladoletnika, na drugi strani pa mu nuditi svojo pomoč z vsemi razpoložljivi-
mi sredstvi, da bi v tesnem sodelovanju z mladoletnikovimi starši oziroma za-
konitimi zastopniki pospeševali mladoletnikovo vzgojo. Zato imajo tudi oni pra-
vico do pristopa k mladoletniku in njegovi družini, pa tudi k tretjim osebam, dr-
žavnim organom, zavodom, gospodarskim in družbenim organizacijam, ki lahko
pomagajo pri njihovem delu.

Pri tem je treba opozoriti, da je prostovoljni socialni delavec lahko le pomočnik
poklicnega socialnega delavca pri izvajanju strožjega nadzorstva. Prostovoljni
socialni delavec bo zlasti dobrodošel, če stanuje mladoletnik v kraju, ki je od-
daljen od sedeža profesionalnega socialnega delavca. V takih primerih je le tež-
ko vzdrževati trajno osebno nadzorstvo s strani poklicnega socialnega delavca.

Sodnik mora izvedeti, kdo opravlja nadzorstvo nad mladoletnikom in kdo pri tem
pomaga poklicnemu socialnemu delavcu. Praviloma bi se profesionalni socialni
delavec smel poslužiti prostovoljnega socialnega delavca le z vednostjo sodni-
ka. Tudi naj sodnik spozna prostovoljnega sodelavca. To poznanstvo naj posre-
duje profesionalni socialni delavec, ki pa mora sam imeti čim več osebnih in ni-
kakor ne samo pismenih stikov s prostovoljnim socialnim delavcem. Prostovolj-
ni socialni delavec mora o svojem delu poročati tudi profesionalnemu socialnemu
delavcu. Razen tega pa se mora tudi v vseh težjih problemih, ki nastanejo ob iz-
vajanju strožjega nadzorstva posvetovati s profesionalnim socialnim delavcem.

Če se socialni delavec poslužuje prostovoljnega socialnega delavca pri izvaja-
nju strožjega nadzorstva, tedaj mora ta vedno dati svoj poprejšnji pristanek za

opravljanje tega posla. Ta posel je namreč dolžan opraviti le profesionalni socialni delavec, prostovoljnega pa k temu poslu ni mogoče siliti. S prostovoljnim socialnim delavcem, ki je izrazil pripravljenost prevzeti nadzorstvo nad mladoletnikom bi moral skrbstveni organ skleniti pogodbo. Na ta način bi prostovoljni socialni delavec prevzel glede izvajanja strožjega nadzorstva določene obveznosti, ki bi le krepile njegovo odgovornost pri opravljanju tega posla.

Tudi napram sodniku ima prostovoljni socialni delavec iste pravice in dolžnosti kot profesionalni. Te pravice in dolžnosti obstajajo predvsem v poročanju v različnih časovnih obdobjih in v obveščanju o okoliščinah, ki bi lahko imeli za posledico spremembo odredjenega vzgojnega ukrepa.

Ne da bi nadalje ponavljali, naj tu le opozorimo, da tudi prostovoljni socialni delavec vstopa v podobna razmerja kot profesionalni socialni delavec, le da je zadnje razmerje, razmerje prostovoljnega do poklicnega socialnega delavca, ki ga tudi nadzira in mu pomaga pri njegovem delu. Pri tej pomoči pa lahko odigra prav posebno vlogo grupno delo socialnih delavcev, ki izvajajo strožje nadzorstvo. Če bi prostovoljne delavce za svoje delo honorirali, bi tudi obveznost obiska in prisostvovanja pri sestankih socialnih delavcev, ki opravljajo strožje nadzorstvo v občini, lahko vnesli v njegove redne obveze, kot je to že urejeno na Rijeki in se zelo dobro obnese.

Honoriranje prostovoljnih socialnih delavcev, ki izvajajo strožje nadzorstvo, je nujen pogoj, da lahko terjamo od njih vse tisto, kar je potrebno za dobro izvajanje strožjega nadzorstva v dobrobit mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Zelo redki so ljudje, ki bi iz posebnega entuziazma opravljali težke naloge, ki so zvezane z izvajanjem strožjega nadzorstva. Se veda pa tudi honoriranje prostovoljnih socialnih delavcev ne bo rešilo kadrovskega problema izvajanja strožjega nadzorstva, marveč bo treba posvetiti prav posebno pozornost izboru prostovoljnih socialnih delavcev, ki naj bi izvajali strožje nadzorstvo. Izvajanje strožjega nadzorstva ni mogoče zaupati vsaki osebi, marveč mora imeti za to prav posebne kvalifikacije.

Dr. Bronislav Skaberne

„VESTNIK SVETA ZA SOCIALNO VARSTVO LRS,“ - Izdaja Svet za socialno varstvo LRS Ljubljana
-Tiska Zavod LR Slovenije za statistiko, Ljubljana, Vožarski pot 12. Tiskano v 700 izvodih, junija 1952

-Urejuje uredniški odbor - odgovorni urednik Anka Polak, Ljubljana. Uredništvo in uprava sta v Ljubljani,
Župančičeva ul. 3, (poštni predal 250), telefon 21-908 -

Vestnik izhaja v 4 številkah na leto.- Naročnina za leto 1952 znaša 600 din - Ta številka stane 200 din

O P O Z O R I L O N A R O Č N I K O M !

Prosimo vas, da naročnino pošiljate samo po poštni nakaznici na naslov:

Svet za socialno varstvo LRS, Ljubljana, Župančičeva 3.

POJASNILO: Večkratno zvišanje manipulativnih bančnih stroškov močno podreži sprejemanje nizkih zneskov naročnine preko banke ter je zaradi štednje primerno posluževati se cenejših uslug pošte.

